BİLİM VE SANAT MERKEZLERİ

GELECEK HAZIRLIĞI PSİKOEĞİTİM PROGRAMI

ANKARA - 2021

BİLİM VE SANAT MERKEZLERİ
GELECEK HAZIRLIĞI PSİKOEĞİTİM PROGRAMI

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Mehmet Nezir GÜL

EDİTÖRLER
Doç. Dr. Oğuzhan KIRDÖK
M. Ramazan BARIN

YAZARLAR
Doç. Dr. Oğuzhan KIRDÖK
Dr. Serdar ÖZMEN
Uzm. Ferit TOPRAK
Uzm. Osman YAĞBASANLAR
Uzm. Kürşat DÖNMEZ
Uzm. M. Bahadır KOŞAR
Uzm. Ayşe SARPKAYA
Serdar GENÇ
Mustafa ÖZ
Mısra ÇİFTECİ
Burhan CİN

GENEL YAYIN NO
7729

TANITICI YAYINLAR DİZİ NO
1737

ISBN
978-975-11-5862-8

BASKI
Afşar Medya Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz....5
Editörlerden....6
Giriş....7
Programın Temel Yaklaşımı ve İlkeleri....11
Programın Genel Amaçları....12
Programın Yapısı....13
Yeterlik ve Kazanımlar....14
İçerik....17
Etkinlikler....18
Değerlendirme....21
Programın Uygulanması....22
Programın Değerlendirilmesi....22
1. Oturum....23
DNA Ağacı....23
Benim Pencerem....29
2. Oturum....35
Kariyer Yolu....35
Farkındalık Durakları....41
3. Oturum....49
Yarına Adım Adım....49
Kariyer Şenliği....55
4. Oturum....75
Karar Döngüm....75
Kararlı Adımlar....83
Ekler....87

ÖN SÖZ

Bireyin yaşam içindeki konumu, doyum sağlaması ve yaşamını anlamlandırması önemli ölçüde yapmış olduğu iş ve seçmiş olduğu meslek ile yakından ilişkilidir. Bilginin hızla artması, küreselleşme, toplum ve birey yaşamında görülen dönüşümler, seçeneklerin fazlalaşması ve karar verme süreçlerinin zorlaşması gibi nedenlerden dolayı mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı hizmetlerine duyulan ihtiyaç her geçen gün daha fazla artmaktadır. Eğitim kurumlarında rehber öğretmen/ psikolojik danışmanlardan beklenen en önemli işlevlerden biri de öğrencilerin geleceğe yönelik seçimler yapma, kararlar alma ve geleceğe hazırlanmalarına yardımcı olmaktır.

Öğrencilerin geleceğe hazırlanmaları sürecinde gelişimlerini bütüncül bir bakış açısı ile desteklemek ve ihtiyaç duydukları eğitim imkânlarını onlara sunmak, geleceğe yönelik daha sağlıklı kararlar almalarını sağlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Eğitim sürecinde geleceğe ilişkin kararlar alma noktasında yalnızca sorun yaşayan öğrencilerin değil, gelişimsel bir bakış açısıyla tüm öğrencilerin kariyer gelişimlerinin desteklenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte özel yetenekli öğrencilerin çoklu potansiyele ve farklı yeteneklere sahip olmaları, çok yönlü olmalarından dolayı ilgilerinin yaygın olması, aile, arkadaş ve yakın çevresinin kendilerinden yüksek beklentiler içerisinde olmaları nedeniyle kariyer gelişimlerinin desteklenmesi noktasında normal gelişim gösteren öğrencilerden daha farklı ihtiyaçlara sahiptirler. Bu açıdan değerlendirildiğinde bilim ve sanat merkezlerinde eğitim alan özel yetenekli öğrencilerimizin kariyer gelişimlerinin desteklenmesi büyük önem taşımaktadır.

Bilim ve sanat merkezlerine devam eden özel yetenekli öğrencilerimizin kariyer gelişimlerini desteklemek amacıyla ülkemizde ilk kez farklı gelişim düzeylerindeki öğrencilerimize yönelik, ardışık ve birbirini tamamlayıcı nitelikte kariyer rehberlik programları oluşturulmuştur. Programların hazırlanmasında kültürel yapımıza ve temel değerlerimize uygun içeriğin geliştirilmesine özen gösterilmiştir. Hazırlanan programların bilim ve sanat merkezlerinde görev yapan rehber öğretmen/psikolojik danışmanlarımıza ve özel yetenekli öğrencilerimize faydalı olmasını diler; programların hazırlanmasında emeği geçen akademisyenlerimize, uzmanlarımıza ve öğretmenlerimize teşekkür ederim.

Mehmet Nezir GÜL
Genel Müdür

EDİTÖRLERDEN

Özel yetenekli çocuklar, bir ülkenin gelişim potansiyelini oluşturan en önemli insan kaynaklarının başında gelir. Bu nedenle bu kaynağın potansiyelini gerçekleştirmeye yönelik olarak verilen eğitim yaşamsal bir sorumluluktur. Bu süreçte özel yetenekli öğrencilerin gelişimlerinin desteklenmesi Bilim ve Sanat Merkezlerinin kuruluş amaçlarından birini oluşturmaktadır.

Kendi özellikleri ve potansiyelleri doğrultusunda, başarılı ve doyumla yapacağı bir kariyere yönelik karar vermek her öğrenci gibi özel yetenekli çocuklar için de bir gelişim görevidir. Bilim ve sanat merkezlerine devam eden özel yetenekli öğrencilerimizin kariyer gelişimlerini destekleyerek onların potansiyellerine en uygun meslek seçimi yapmalarına yardımcı olmak amacıyla BİLSEM kariyer rehberlik programları oluşturulmuştur. Bu kapsamda bilim ve sanat merkezlerine devam eden ilkokul öğrencilerine yönelik olarak *"Gelecek Farkındalığı Kazandırma Psikoeğitim Programı"*, ortaokul öğrencilerine yönelik olarak *"Gelecek Hazırlığı Psikoeğitim Programı"* ve lise öğrencilerine yönelik olarak da *"Gelecek Planlama Psikoeğitim Programı"* hazırlanmıştır. Uygulama kolaylığı sağlaması amacıyla psikoeğitim programlarının her biri için öğrenci uygulama kitapçıkları da oluşturulmuştur. Gelişimsel rehberlik anlayışı doğrultusunda farklı öğretim kademelerindeki öğrencilerin kariyer gelişimlerini desteklemek amacıyla hazırlanan kariyer rehberlik programları ülkemizde hazırlanan ardışık ilk program olma özelliğini taşımaktadır. Ayrıca program, gelişimsel bir yaklaşımla öğrencilerin ilgi, yetenek, mesleki değer gibi mesleki karar özelliklerinin gelişimi yanında; azim, belirsizlikle başa çıkma, proaktif olma veya yılmazlık gibi mesleki gelişim ve yönelimi etkileyen kişilik özelliklerini de geliştirmeye yönelik bir içeriğe sahiptir. Bu açıdan değerlendirildiğinde rehberlik hizmetlerinin ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden yapılandırılması sürecine ve öğrencilerin kariyer yönlendirmelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

BİLSEM öğrencileri için geliştirilen kariyer gelişimi psikoeğitim programları; akademisyenler, okullar, RAM'lar ve BİLSEM'lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar ile Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğünde görevli rehber öğretmen/psikolojik danışmanlardan oluşan ekibin özverili çalışmalarıyla oluşturulmuştur. Psikoeğitim programlarının oluşturulmasında emeği geçen ve yazar olarak yer alan her bir ekip üyesine teşekkür ederiz. Ayrıca programlarının hazırlanmasında uygun çalışma ortamı ve desteği sağlayan Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürü Sayın Mehmet Nezir GÜL'e, teşekkürlerimizi sunarız.

Doç. Dr. Oğuzhan KIRDÖK ve M. Ramazan BARIN

GİRİŞ

Bu program Bilim ve Sanat Merkezlerinde (BİLSEM) bireysel yetenekleri fark etme ve özel yetenekleri geliştirme programına devam eden ve ortaokul 6-7. sınıfta öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimlerini desteklemek amacıyla hazırlanmıştır. Kariyer gelişimi yaşam boyu süren ve bireyin meslek de dâhil olmak üzere diğer yaşam rollerinin birbirini etkilemesini kapsayan bir süreci ifade etmektedir. Bireyin kariyeri, yaşamının hangi döneminde olduğundan bağımsız bir biçimde yaptığı etkinliklerin bütününü içermektedir.

Sağlıklı insanın en önemli özelliklerinden birinin çalışmak ve üretmek olduğu birçok kuramcı tarafından dile getirilmiştir (Fromm, 1995; Adler, 2004). Bu bağlamda iş ve meslek sadece yaşam sürdürmek için gerekli ihtiyaçlarımızı karşılamaya yönelik yapılan bir durum değildir, aynı zamanda yaşam doyumu ve iyi oluş sağlamak için de gereklidir (Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman, 2005). Çalışma yaşamından doyum sağlayabilmek için yapılan işin bireyin özelliklerine uygun olması ve bu işi yapmaktan hoşlanıyor olması büyük önem taşımaktadır. Geçen yüzyılın başından itibaren Parsons (1907) ile başlayan, meslek seçiminde önemli bir mekanizma olarak işleyen, bireyin kendini tanıması, seçenekleri tanıması ve akılcı karar vermeyi kapsayan model günümüzde de işlevselliğini korumaktadır. Parsons modeli olarak ifade edilen bu anlayış daha çok iş hayatının başlangıcında bireyin mevcut özellikleriyle mesleklerin gerekliliklerinin eşleştirilmesine dayanır.

Bununla birlikte günümüzde sadece bir meslek seçimi aşamasından çok, bir gelişim sürecine vurgu yapılmaktadır. Hatta meslek gelişimi yerine kariyer gelişimi anlayışının oluştuğu söylenebilir. Çünkü belli bir alana ait bilgi ve beceriyle yapılan sabit bir işi ifade eden meslek kavramı yerine daha kapsamlı bir kavram olan, bireyin yaşam boyu devam eden tüm uğraşlarıyla birlikte, yaşam rollerini, yaşam amaçlarını ve beklentilerini de ifade eden kariyer kavramı işlevsellik kazanmıştır. Bu nedenle de mesleki rehberlik "bireyin meslek seçimine ve mesleki kararına yardım" olarak ifade edilirken, kariyer psikolojik danışmanlığı *"yaşam boyu kariyer gelişimine yardım süreci"* olarak tanımlanmaktadır (Yeşilyaprak, 2013). Krumboltz'a (2009) göre bireyler sadece mevcut özelliklerine dayalı kararlar vermekle yetinmeyip sahip oldukları özellikleri (ilgi ve yeteneklerini) geliştirme ihtiyacındadırlar Ayrıca kariyer gelişim hizmetlerinin hedefi, bireylerin sadece bir kariyer kararı vermek için değil aynı zamanda doyurucu bir kariyeri ve kişisel yaşamı başarabilmek için gerekli adımları atmayı öğrenmelerine yardım etmektir.

Özellikle okul sistemi içerisinde ele aldığımızda okulöncesi eğitimle başlayıp lise sonuna kadar devam eden süreçte öğrencilerin ilgi, yetenek, mesleki değer

veya kişilik özelliklerini geliştirmelerine yardım için yeterince zaman ve fırsat olduğu söylenebilir. Ayrıca öğrencilerin gelişim dönemi özellikleri ile birlikte, sosyoekonomik, çevresel ve bireysel faktörler dikkate alınarak onların kariyer gelişimi en üst düzeyde desteklenebilir.

Özel yetenekli öğrenciler, bireysel özellikleri nedeniyle diğer gelişimsel alanlarında olduğu gibi kariyer gelişimi alanında da akranlarından bazı farklılıklar gösterirler. Örneğin bu öğrenciler erken bilişsel olgunlaşmaları nedeniyle daha erken bir kariyer farkındalığına sahip olabilirler. Bununla birlikte aynı anda farklı yeteneklere sahip olmaları ve çok yönlülükleri nedeniyle birden fazla konuya ilgi göstermeleri, mesleki yönelimde daha fazla karmaşa yaşamalarına neden olabilir. Bu öğrenciler aileleri, akranları hatta genel olarak toplumun kendilerinden yüksek beklentileri karşısında duygusal sorunlar yaşamaları da karşılaşılan durumlardandır (Achter ve Lubinski, 2005, Robinson vd., 2007, Stewart, 1999, Ogurlu vd., 2015). Araştırmalar özel yetenekli öğrencilerin daha yüksek pozitif planlama becerisine sahip olmakla birlikte (Güleç, Karaburçak, Tatar ve Akalan, 2020), bu öğrencilerin olası tüm kariyer seçeneklerini ele almadan çok daha erken yıllarda kariyer seçeneklerini daralttıkları, sadece statüsü ve geliri yüksek mesleklere odaklandıkları, çevrelerinin bu yöndeki baskılarına karşı uygun baş etme yöntemleri geliştiremediklerini de göstermektedir (Greene, 2003, Grothaus, McAuliffe ve Craigen, 2012, Sürücü, Kontaş ve Bacanlı, 2015, Özcan, 2017).

Kariyer gelişim süreci doğası gereği gelecek yönelimlidir. Bu geleceğin farkında olan bireyler gelecekteki bir zamanda sahip olacağı meslek ve kariyer için adım adım planlama yaparlar. Böylece süreç içerisinde geleceğe hazırlanır ve sadece bir kez değil birçok kez kararlar vererek, planını uygulamaya başlarlar. Bu nedenle kariyer gelişimine yönelik rehberlik hizmetleri öncelikle gelecek farkındalığını amaç edinmeli sonrasında da geleceğe hazırlık ve gelecek planlanmaya odaklanmalıdır. Günümüz dünyasında teknolojik gelişmeler beraberinde hızlı sosyal değişime yol açarak özellikle iş dünyasını hızlı bir dönüşüme gerekli kılması nedeniyle işgücü piyasası gelecek yönelimli kariyer belirleme ve planlama açısından belirsizlik içindedir. Bu nedenle kariyer gelişim hizmetlerinde öğrencilerin belirli özelliklerini ölçüp ona göre mesleğe yönlendirmek yerine öğrencileri değişken iş dünyasına yönelik bir kariyer hazırlığı yapmaları daha yerinde olacaktır. Bu konuda Mitchell, Levin ve Krumboltz (1999) beş önemli beceri tanımlarken (merak, azim, esneklik, iyimserlik ve risk alma), Savickas (1997) benzer bir gerekçeyle kariyer uyum yetenekleri olarak tanımladığı dört beceri (ilgi, merak, sorumluluk ve güven) gelişiminden bahsetmektedir. Kariyer psikolojik danışmanlığında karar verme becerilerinin yanında bu becerilerin de gelişimine yönelik çalışmalar yapılması kariyer gelişimi açısından önem arz etmektedir.

Benzer bir şekilde Super yaşam boyu gelişim kuramında sağlıklı bir gelişim için dört kariyer gelişim görevi tanımlamıştır. Birinci mesleki gelişim görevi olan "gelecekle ilgilenmek", çocuğun gelecekteki yaşantısında bir meslek elemanı olarak çalışması gerektiğinin farkında olması ve bunun istediği yönde gerçekleşmesi için çaba göstermesi anlamına gelmektedir. Çocuğun gelecekle ilgili iyimser olması ve planlama yapması bu gelişim görevinin başarı ölçütü olarak ifade edilebilir. Çocuğun bir geleceği olduğunu fark etmesi ve bu geleceğin istediği gibi olması için çaba harcaması, sonraki görevler için de önemli bir başlangıç görevidir. Ancak günümüzde çocukların önemli bir bölümü geleceğe yönelik kayıtsızlık içerisinde olduklarından doğal motivasyonları olan merak ve araştırma davranışı daha çok sanal oyunlara ve şu ana odaklanma eğilimindedir. Bu durumda gelecek zaman yönelimi olarak da tanımlanan zaman perspektifi ve hazzı erteleme becerileri için önleyici bir etki yaratmaktadır. Bu becerilerin gelişimdeki sorunlar daha sonra amaç belirleme, planlama ve kararlı davranış gösterme becerilerin gelişimini de olumsuz olarak etkilemektedir.

İkinci mesleki gelişim görevi, *"kendi yaşamı üzerinde kişisel denetim"* ise çocuğun yaşamında olanlarının kendi sorumluluğunda olduğunun, ulaşmak istediği hedeflere ancak kendi çabasıyla ulaşabileceğinin farkında olmasıdır. Bireyin proaktif olması, karar verme strateji ve yeterliliklerine sahip olması görevi gerçekleştirmede başarı ölçütlerindendir. Maalesef araştırmalar ülkemizdeki bireylerin daha çok dış kontrol odaklı olduğunu göstermekte (Kırdök ve Harman, 2018), kader ve şansa inanma iç kontrolden daha fazla görülmektedir (Şahin ve ark. 2015). Lisede dahi öğrenciler mesleğe yönelik kontrollerinin kendilerinin dışında olduğunu düşünmektedirler (Oksal ve Sadioğlu, 2009). Halbuki sağlıklı bir kariyer gelişimi için bireyin proaktif olması, sorumluluğu başkasına yüklemeden karar verme yeterliğine sahip olması gerekmektedir. Çocuklara erken dönemden itibaren evde ve okulda sorumluluklar verilmesi, aldığı bir kararın ve yaptığı davranışların olumlu veya olumsuz sonucuna (zarar vermemek kaydıyla) yaşamasına izin verilmesi bu görevin kazanılmasında yardımcı olacaktır.

Üçüncü görev olan *"Okul ve çalışma yaşamında başarılı olmanın önemini fark etme"* gelişim görevini gerçekleştirmiş olan öğrenciler, derslerde öğrendikleri bilgilerin ve elde ettikleri başarıların, gelecekte çalışma yaşantı ve başarılarını etkileyeceğinin farkında olacaklardır. Öğrenciler çoğunlukla okul ve çalışma yaşamı arasındaki bağlantıyı fark etmeden, biraz da gelecek zaman yöneliminin eksikliğinden de kaynaklı olarak sadece bulunduğu sınıfı geçmenin telaşı içerisinde olmaktadır. Öğrenciler akademik başarılarının ve öğrendikleri bilgilerin çalışma dünyası ile ilişkisini tam olarak kurmakta zorluk yaşamaktadırlar. Ayrıca öz yeterlik açısından gerek okul gerekse çalışma yaşamında başarıya olan inanç noktasında da desteğe ihtiyaç duymaktadırlar.

Son gelişim görevi olan okul ve iş dünyasına yönelik olumlu tutum ve çalışma alışkanlıkları kazanmayı gerçekleştiren öğrenciler, okul ve iş dünyasını bir zorunluluk değil yaşamın olumlu bir parçası olarak görerek, zevkle görev ve sorumluluklarını yerine getirmeye isteklidirler. Bu gelişim görevinin başarı ölçütü, düzenli ve sabırla çalışabilmek, zevki erteleyebilmek, bir işi bitirebilmek için planlama yapmak sayılabilir. Çocuklar erken yaştan itibaren çalışmayı bir zorunluluk değil yaşamın bir parçası olarak görmeye başlamalı, okul ve daha sonra iş yaşamındaki görev ve sorumluluklarını yerine getirmeye istekli olmalıdır. Bir görev verildiğinde azimli ve kararlı bir şekilde gerektiğinde zevki erteleyerek, planlı bir şekilde yerine getirebilmelidirler. Günümüzde çocukların hatta gençlerin bir zorlukla karşılaştıklarında daha kolay pes etme eğilimleri olduğu ifade edilebilir. Bu süreçte öğrencilerin daha çok iç disiplin sağlayamaya ihtiyaçları vardır (Gordon, 2000).

Daha önce işlevselliğini koruduğunu ifade ettiğimiz Parsons Modeli bağlamında yapılan kariyer çalışmalarının sadece ortaokul ve lisenin son sınıflarında bir üst eğitim kurumuna ve programa yönelik tercih rehberliği süreci ile sınırlandırmak yerine bir kariyer gelişim hizmeti olarak tüm sınıf düzeylerine yayılması öğrencilerin kariyer gelişimlerinin desteklenmesi açısından önem taşımaktadır. Öğrencilerin hem nitel hem de nicel değerlendirme araçları kullanılarak kendilerini tanımaları yönünde fırsatlar oluşturmak ve olası kariyer seçenekleri hakkında bilgi sağlamak eksik ve yetersiz bilgilerden kaynaklanan yanlış yönelimini ve erken seçenek daraltmasını azaltacaktır.

Mesleki karar vermenin önemli bir basamağı olan seçeneklerin farkındalığı sadece birkaç üniversite programı ve meslek hakkında bilgi verilmesi ile sınırlı bir hizmet olarak nitelendirilemez. Mesleklerin sayısal, sözel ve eşit ağırlık şeklinde gruplandırmadan çıkarıp yapılan işin özelliklerini ve gereklerini dikkate alan sınıflandırmalar çerçevesinde tanıtılması bu sınırlılığı azaltmanın bir yolu olarak değerlendirilebilir. Özellikle BİLSEM öğrencilerinin farklı meslek alanlarına ilişkin bilgiye ulaşmaları ile birlikte projeler, burslar, başvuru süreçleri gibi yol gösterici bilgileri elde etmeleri sağlıklı bir kariyer gelişimi ve yönelimi için önemli bir gereklilik olarak nitelendirilebilir.

Mesleki karar verme sürecinin önemli bir aşaması da öğrencilerin kendi özellikleri ile mesleğin gerektirdiği niteliklerin eşlenmesi sonucu bir kararın oluşmasıdır. Burada bireyin kendi özelliklerini tanıması ve seçenekler hakkında bilgi sahibi olması kadar karar verme süreç ve basamaklarını da bilmesi önem taşımaktadır. Öğrencilerin temel karar basamakları olan durum farkındalığı, seçeneklerin belirlenmesi, olası alternatifler, seçeneklerin değerlendirilmesi ve uygulamaya geçiş becerilerin içselleştirmesine yönelik uygulamalar kariyer gelişimlerinin desteklenmesi açısından önemli faydalar sağlayacaktır. Ayrıca sağlıklı kariyer kararı vermede önemli bir engel teşkil eden bilişsel kalıp yargılar ve kestirmeleri

önlemek amacıyla bireyin kariyer kararını etkileyen kişisel, sosyal ve bilişsel süreçler hakkında bilgilendirilmesi ve bu etkileri mümkün olduğu ölçüde kontrol etmesine yönelik rehberlik hizmetleri de kariyer gelişimlerinin desteklenmesi açısından önemli bir unsur olarak değerlendirilebilir (Küçükay, 2018).

Özel yetenekli öğrencilerimizin gelişimsel bir yaklaşımla kariyer benliğinin, seçenek farkındalığının ve karar verme yetkinliğinin desteklenmesi kariyer gelişimlerinin desteklenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca öğrencilerimizin öz yeterlik, öz düzenleme, proaktiflik, psikolojik sağlamlık, öğrenme çevikliği gibi kişisel yetkinliklerin de gelişimine destek olunması, kariyer gelişim sürecinin sonraki aşamaları açısından bireyin kişisel güç kaynakları olacaktır.

Programın Temel Yaklaşımı ve İlkeleri

Programın temel yaklaşımını Parsons'un kendini tanıma, seçenekleri tanıma ve karar verme olarak kısaca ifade edilen üç aşamalı mesleki rehberlik modeli oluşturmaktadır. Bu modelin işlevselliğini arttırmak amacıyla program Super'in benlik gelişim modeli ve Saviscas'ın kariyer yapılandırma kuramı çerçevesinde zenginleştirilmiştir. Ayrıca etkinlik süreci içerisinde kazanımların elde edilmesine yönelik olarak Holland tipolojisi, öyküsel yaklaşım ve diğer postmodern yaklaşımların nitel uygulamalarından da yararlanılmıştır.

Parsons modelinin birinci aşaması olan kendini tanıma basamağı, sadece belli bir andaki bireyin özelliklerinin ortaya konulması ve değerlendirilmesinin ötesinde gelişimsel bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin kendini fark etme ve geliştirmesine yönelik kazanımlar belirlenerek, öğrencinin kendini bir mesleki karar açısından tanımlamasından önce potansiyeli doğrultusunda yetkinliklerini geliştirmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda kariyer gelişim sürecinde gerekli olan benlik gelişimini desteklemeye yönelik kazanımlar bu aşama içerisinde gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Parsons modelinin ikinci aşaması olan seçenekleri tanıma basamağı kapsamında öğrencilerin meslek alanlarını ve meslekleri tanımalarını sağlayıcı çalışmalar yer almaktadır. Ayrıca kariyer süreci ve süreçte karşılaşılacak olası durumlar ve basamaklar hakkında bilgilendirme çalışmaları da bu aşamada gerçekleştirilmiştir. Parsons modelinin üçüncü aşaması olan karar verme basamağında öğrencilerin karar verme beceri kazanımının yanında, öğrencilerin gerekli yetkinliklerini sağlayacak kişisel

özelliklerine yönelik gelişimsel çalışmalara yer verilmiştir.

Gelişimsel rehberlik anlayışı doğrultusunda hazırlanan gelecek hazırlığı psikoeğitim programının genel ilkeleri şu şekilde özetlenebilir:

1. Kariyer rehberliği çalışmaları eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu açıdan değerlendirildiğinde gelecek hazırlığı psikoeğitim programı BİLSEM eğitim programlarının önemli bir parçasıdır.

2. Bütün öğrenciler saygın ve değerlidir. Gelecek hazırlığı psikoeğitim programının uygulanmasında bütün öğrenciler kendine özgü, eşsiz ve değerli bir birey olarak görülür.

3. BİLSEM'lere devam eden bütün öğrencilerin gelecek hazırlığı psikoeğitim programından yararlanma hakkı vardır.

4. Gelecek hazırlığı psikoeğitim programı öğrencilerin gelişimsel ihtiyaçları esas alınarak hazırlanmıştır.

5. Gelecek hazırlığı psikoeğitim programı esnek ve dinamik bir yapıya sahiptir. İhtiyaçlar doğrultusunda programın öğelerinde değişiklikler yapılabilir ve program güncellenebilir.

Programın Genel Amaçları

Bu program BİLSEM'lerde destek eğitim programlarına devam eden öğrencilerin kariyer gelişimlerine yönelik temel ihtiyaçları esas alınarak hazırlanmıştır. Programın genel amacı öğrencilerin benlik ve mesleki gelişimlerini destekleyerek, onların potansiyellerine en uygun meslek seçimi yapmalarına yardımcı olmak ve üretken bireyler olarak kariyer yapılandırmalarını sağlamaktır.

Bu genel amaç doğrultusunda öğrencilere aşağıdaki hedeflerin kazandırılması öngörülmektedir.

1. İlgi ve yetenekleri açısından kendini tanımasını sağlamak.
2. Mesleki seçenekleri fark etmesini sağlamak.
3. Karar verme becerisinin gelişmesine katkı sağlamak.

Programın Yapısı

BİLSEM gelecek hazırlığı psikoeğitim programının tasarlanmasında kapsamlı rehberlik ve psikolojik danışma programları modeli esas alınmıştır. Programın sınıf rehberlik programında yer alan etkinlikler ile eş güdüm içerisinde yürütülmesi ve sınıf rehberlik programındaki kariyer gelişimi alanındaki kazanımları destekleyecek şekilde yapılandırılmasına ayrıca önem verilmiştir. Programın tasarlanması sürecinde öncelikli olarak öğrencilerin kariyer rehberliğine yönelik ihtiyaçları belirlenmeye çalışılmıştır. Daha sonra öğrencilerde kazandırmak istediğimiz yeterlikler (hedef ve kazanımlar) tespit edilmiştir. Ardından belirlenen yeterliklerin hangi içerikte sunulacağı, içeriğin sunumunda hangi etkinliklerin kullanılacağı ve hedeflerin kazandırılıp kazandırılmadığının nasıl değerlendirileceği belirlenmiştir. BİLSEM gelecek hazırlığı psikoeğitim programı öğrencilerin gelişimsel ihtiyaçları doğrultusunda esnek bir yapıda tasarlanmıştır. Ayrıca bu program BİLSEM gelecek farkındalığı psikoeğitim programı ve BİLSEM gelecek planlama psikoeğitim programı ile eşgüdüm içerisinde hazırlanmıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde BİLSEM gelecek hazırlığı psikoeğitim programı BİLSEM kariyer rehberliği programının önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Yeterlik ve Kazanımlar

BİLSEM gelecek hazırlığı psikoeğitim programında öğrencilere kazandırılması amaçlanan yeterlikler *"Kariyer Benliği, Seçeneklerin Farkındalığı ve Karar Verme Yetkinliği"* olmak üzere üç temel düzeyi kapsayacak şekilde belirlenmiştir.

Şekil 1. BİLSEM Gelecek Hazırlığı Psikoeğitim Programı Yeterlik Alanları

BİLSEM gelecek hazırlığı psikoeğitim programının tasarlanması sürecinde öğrencilerin belirlenen yeterliklere ulaşmalarını sağlamak amacıyla elde etmeleri gereken kazanımlar tespit edilmiştir. Bu süreçte öğrencilerin içerisinde bulundukları gelişim döneminin özellikleri ve kariyer gelişimi ihtiyaçları temel alınmıştır. Belirlenen kazanımlar taksonomik olarak sıralanmıştır. Gelecek hazırlığı psikoeğitim programı kazanımların düzenlenmesi sürecinde Wellman ve Moore tarafından geliştirilen taksonomi esas alınmıştır. Wellman ve Moore'un geliştirmiş olduğu taksonomi, *"Algılama", "Kavrama"* ve *"Genelleme"* olmak üzere üç düzeyden oluşmaktadır (Wellman & Moore, 1975). BİLSEM gelecek hazırlığı psikoeğitim programının yeterlik ve kazanımları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1.

BİLSEM Gelecek Hazırlığı Psikoeğitim Programı Yeterlik ve Kazanımlar

YETERLİKLER	KAZANIMLAR
Kariyer Benliği	**1.** İlgi ve yetenekleri açısından kendini tanımanın önemini fark eder. **2.** İlgi duyduğu alanlar ve yetenekleri arasında bağ kurar. **3.** İlgi ve yetenekleriyle yaşantısal örnekleri ilişkilendirir. **4.** Öz yeterlik kavramını açıklar. **5.** Yetenekli olduğunu düşündüğü alanlarda öz yeterliğini örneklerle ifade eder. **6.** Öz yeterlik algısı ile çevrenin tanımladığı yeterlilik düzeyini değerlendirir.
Seçeneklerin Farkındalığı	**1.** Geçmiş, şimdi ve gelecek kavramları arasında bağ kurar. **2.** Yaşam ve kariyer süreci arasındaki ilişkiyi kavrar. **3.** Yaşamdaki tercihlerinin geleceğe etkisini fark eder. **4.** Kariyer sürecini planlamanın önemini fark eder. **5.** İlgi ve yeteneklerini geliştirmeye yönelik çevresindeki olanakları fark eder. **6.** Kariyer sürecine ilişkin bilgi kaynaklarını bilir. **7.** Olası kariyer olanaklarını çalışma ortamı, istihdam alanı, iş gücü potansiyeli gibi faktörleri dikkate alarak iş birliğiyle araştırır. **8.** Ortaokul sonrası eğitim kurumları hakkında bilgi sahibi olur. **9.** Yaşam boyu formal ve informal öğrenme süreçlerini fark eder.

YETERLİKLER	KAZANIMLAR
Seçeneklerin Farkındalığı	**10.** Eğitim sürecinde araştırma, proje, etkinlik gibi faaliyetlere katılmanın kariyerine katkısını fark eder. **11.** Eğitim süreçlerinde proaktif/girişimci kişilik özelliklerini sergilemenin önemini kavrar. **12.** Meslek alanı ile meslek grubu kavramlarını ifade eder. **13.** Meslek alanları ile meslek gruplarını sınıflandırır. **14.** Meslek alanları ile meslek gruplarını ilgileriyle ilişkilendirir. **15.** Meslek alanları ile meslek gruplarını yetenekleriyle ilişkilendirir.
Karar Verme Yetkinliği	**1.** Karar vermenin yaşamdaki önemini kavrar. **2.** Karar verme durumuyla karşılaştığında mevcut seçeneklerini listeler. **3.** Karar verme sürecine yönelik farklı alternatifler oluşturur. **4.** Karar verme sürecinde yaşadığı problemlerin çözümüne yönelik seçeneklerini değerlendirir. **5.** Kararlarının sorumluluğunun farkına varır. **6.** Kariyer sürecinde kendi kontrolünde olan faktörleri ayırt eder. **7.** Kariyer sürecinde kendi kontrolü dışındaki durumlara karşı bilişsel esneklik becerileri geliştirmesi gerektiğini fark eder. **8.** Amaca yönelik karar farkındalığını kazanır.

İÇERİK:

BİLSEM gelecek hazırlığı psikoeğitim programının içeriği kazanımlara göre belirlenmiştir. İçeriğin düzenlenmesinde sarmal programlama yaklaşımı esas alınmıştır. Program içeriğinde yer alan konular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2.

BİLSEM Gelecek Hazırlığı Psikoeğitim Programı Konuların Yeterlik Alanlarına Dağılımı

YETERLİKLER	KONULAR
KARİYER BENLİĞİ	İlgi ve yetenek farkındalığı Öz yeterlilik
SEÇENEKLERİN FARKINDALIĞI	Gelecek farkındalığı Kariyer olanakları Meslek alanları
KARAR VERME YETKİNLİĞİ	Karar verme süreci Karar verme sorumluluğu

ETKİNLİKLER:

BİLSEM gelecek hazırlığı psikoeğitim programının yeterlik ve kazanımları için belirlenen içerikler etkinlikler yoluyla öğrencilere sunulacak şekilde tasarlanmıştır. Etkinliklerin belirlenen kazanımlara ve içeriğe uygun olmasına özen gösterilmiştir. Etkinliklerde tasarım açısından standardizasyonu sağlamak amacı ile 'Etkinlik Tasarım Formu' geliştirilmiştir. Tablo 3'te kariyer rehberlik programları etkinlik tasarım formu yer almaktadır.

Tablo 3.
Etkinlik Tasarım Formu

ETKİNLİK TASARIM FORMU	
Etkinlik No	
Etkinlik Adı	
Yeterlik	
Kazanımlar	
Süre	
Araç-Gereçler	
Uygulayıcı İçin Ön Hazırlık	
Süreç (Uygulama Basamakları)	
Değerlendirme	

BİLSEM gelecek hazırlığı psikoeğitim programında yer alan etkinliklerin yeterlik alanı, konu ve kazanımlara göre dağılımı Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4.

BİLSEM Gelecek Hazırlığı Psikoeğitim Programı Etkinliklerin Yeterlik Alanları, Konu ve Kazanımlara Göre Dağılımı

OTURUM	ETKİNLİKLER	YETERLİK	KONU	KAZANIMLAR
1	1. Etkinlik	Kariyer Benliği	İlgi ve Yetenek Farkındalığı	**1.** İlgi ve yetenekleri açısından kendini tanımanın önemini fark eder. **2.** İlgi duyduğu alanlar ve yetenekleri arasında bağ kurar. **3.** İlgi ve yetenekleriyle yaşantısal örnekleri ilişkilendirir.
	2. Etkinlik	Kariyer Benliği	Öz Yeterlik	**4**. Öz yeterlik kavramını açıklar. **5**. Yetenekli olduğunu düşündüğü alanlarda öz yeterliğini örneklerle ifade eder. **6**. Öz yeterlik algısı ile çevrenin tanımladığı yeterlilik düzeyini değerlendirir.
2	1. Etkinlik	Seçeneklerin Farkındalığı	Gelecek Farkındalığı	**1**. Geçmiş, şimdi ve gelecek kavramları arasında bağ kurar. **2**. Yaşam ve kariyer süreci arasındaki ilişkiyi kavrar. **3**. Yaşamdaki tercihlerinin geleceğe etkisini fark eder. **4**. Kariyer sürecini planlamanın önemini fark eder.
	2. Etkinlik	Seçeneklerin Farkındalığı	Kariyer Olanakları	**5**. İlgi ve yeteneklerini geliştirmeye yönelik çevresindeki olanakları fark eder. **6**. Kariyer sürecine ilişkin bilgi kaynaklarını bilir. **7**. Olası kariyer olanaklarını çalışma ortamı, istihdam alanı, iş gücü potansiyeli gibi faktörleri dikkate alarak iş birliğiyle araştırır.

OTURUM	ETKİNLİKLER	YETERLİK	KONU	KAZANIMLAR
3	1. Etkinlik	Seçeneklerin Farkındalığı	Kariyer Olanakları	**8.** Ortaokul sonrası eğitim kurumları hakkında bilgi sahibi olur. **9.** Yaşam boyu formal ve informal öğrenme süreçlerini fark eder. **10.** Eğitim sürecinde araştırma, proje, etkinlik gibi faaliyetlere katılmanın kariyerine katkısını fark eder. **11.** Eğitim süreçlerinde proaktif/girişimci kişilik özelliklerini sergilemenin önemini kavrar.
	2. Etkinlik	Seçeneklerin Farkındalığı	Meslek Alanları	**12.** Meslek alanı ile meslek grubu kavramlarını ifade eder. **13.** Meslek alanları ile meslek gruplarını sınıflandırır. **14.** Meslek alanları ile meslek gruplarını ilgileriyle ilişkilendirir. **15.** Meslek alanları ile meslek gruplarını yetenekleriyle ilişkilendirir.
4	1. Etkinlik	Karar Verme Yetkinliği	Karar Verme Süreci	**1.** Karar vermenin yaşamdaki önemini kavrar. **2.** Karar verme durumuyla karşılaştığında mevcut seçeneklerini listeler. **3.** Karar verme sürecine yönelik farklı alternatifler oluşturur. **4.** Karar verme sürecinde yaşadığı problemlerin çözümüne yönelik seçeneklerini değerlendirir.
	2. Etkinlik	Karar Verme Yetkinliği	Karar Verme Sorumluluğu	**5.** Kararlarının sorumluluğunun farkına varır. **6.** Kariyer sürecinde kendi kontrolünde olan faktörleri ayırt eder. **7.** Kariyer sürecinde kendi kontrolü dışındaki durumlara karşı bilişsel esneklik becerileri geliştirmesi gerektiğini fark eder. **8.** Amaca yönelik karar farkındalığını kazanır.

Değerlendirme:

BİLSEM gelecek hazırlığı psikoeğitim programında değerlendirme belirlenen kazanımlara ne derece ulaşılıp, ulaşılmadığının kontrol edilmesi sürecini ifade eder. Bu süreçte kontrol listeleri, etkinlik değerlendirme formları, derecelendirmeli anket formları, açık uçlu sorular, anket formları, yarı yapılandırılmış görüşme formları ve ölçekler kullanılabilir (Nazlı, 2016). BİLSEM gelecek hazırlığı psikoeğitim programı etkinliklerinin değerlendirilmesi sürecinde etkinlik değerlendirme formları kullanılmıştır.

Programın Uygulanması

Program BİLSEM rehber öğretmen/psikolojik danışmanları tarafından uygulanır. Programın uygulanması sürecinde büyük gruplar yerine 8-12 kişilik öğrenci gruplarıyla çalışılması önerilir. Programı uygulayacak rehber öğretmen/psikolojik danışmanların programı benimsemesi ve programın gerekliliğine inanması programdan beklenen verimin alınması açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca programın uygulanması için zaman planlaması, fiziksel donanım ve araç gereçlerin hazırlanması programın uygulamadaki başarısını arttıran diğer unsurlardır.

Programın Değerlendirilmesi

Rehberlik programlarının değerlendirilmesi kısa vadeli değerlendirme, orta vadeli değerlendirme ve uzun vadeli değerlendirme olmak üzere üç aşamada ele alınabilir. Kısa vadeli değerlendirmede (Süreç Değerlendirme) etkinliklerin uygulanmasının hemen sonrasında ortaya çıkan sonuçlar açısından öğrencilerin kazanımları değerlendirilir. Orta vadede değerlendirme (Sonuç Değerlendirme) program tamamladıktan sonra öğrencilerin kazanımları elde etme düzeyinin belirlenmesini ifade eder. Uzun vadeli değerlendirmede ise (İzleme Değerlendirmesi) öğrenciler okuldan mezun olduktan sonra programın onlar üzerindeki etkileri değerlendirilir. (Gysbers, 1995). BİLSEM gelecek hazırlığı psikoeğitim programının değerlendirilmesi kısa, orta ve uzun vadede değerlendirme süreçleri ile gerçekleştirilecektir. Bu süreçte kullanılabilecek örnek program değerlendirme formu (öğrenci öz değerlendirme formu) kitabın sonunda **Ek 5.**'te verilmiştir.

1. OTURUM

Etkinlik No: 1
Etkinlik Adı: Kariyer Benliği
Yeterlik: DNA Ağacı

Kazanımlar:

1. İlgi ve yetenekleri açısından kendini tanımanın önemini fark eder.

2. İlgi duyduğu alanlar ve yetenekleri arasında bağ kurar.

3. İlgi ve yetenekleriyle yaşantısal örnekleri ilişkilendirir.

Süre: 40 Dakika

Araç-Gereçler: Öğrenci sayısı kadar kalem,

Tahta kalemi

Ek 1. DNA Ağacı Formu

Ek 2. Etkinlikten Yansıyanlar Formu

Uygulayıcı İçin Ön Hazırlık

✓ Uygulayıcı, uygun ortam ve araç-gereçleri hazırlar. Yönergeye hâkim olmak için etkinliği önceden okur.

Süreç (Uygulama Basamakları)

1. Uygulayıcı, kendini tanıtır ve ardından; *"Sevgili öğrenciler, sizlerle dört oturum devam edecek olan Gelecek Hazırlığı Programına başlıyoruz. Programımız dört oturum (dört hafta) şeklinde planlanmış olup her oturum 40 dakikalık iki etkinlikten oluşmaktadır. Oturumlarımızda oyunlar oynayacağımız, duygu ve düşüncelerimizi paylaşacağımız ve kendi özelliklerimizi fark edeceğimiz çeşitli etkinlikler yapacağız. Programdaki bu etkinlikleri gerçekleştirirken geleceğe doğru olan yolculuğunuzun en iyi şekilde geçmesi için birtakım beceriler de kazanmış olacaksınız. Süreçte ilgi ve yeteneklerinizi keşfedecek, sizleri hedeflerinize götürecek kararlar alırken nelere dikkat etmeniz gerektiğini ve bu yolculukta karşılaşabileceğiniz aksaklıklar karşısında neler yapabileceğinizi fark edeceksiniz. Belki de en önemlisi bu yolculukta bilgi ve becerilerinizi geliştirerek ilerleyeceksiniz. Programdaki etkinliklerimizde grup hâlinde çalışacağız. Bu nedenle birtakım kurallara uymaya özen göstermemiz de gerekiyor. Grup kurallarına uymamız, çalışmalarımızın daha verimli geçmesini sağlayacaktır. Haydi, gelin hep birlikte grup kurallarımızı belirleyelim."* der ve ısınma etkinliğine başlar.

2. Uygulayıcı, *"Etkinliklerimiz sırasında arkadaşlarımızdan (gruptan) beklentimiz ne olabilir? Bunları düşünmenizi istiyorum."* der ve tahtaya grup kuralları başlığını yazarak etkinliği başlatır.

"Herkes önce ismini söyleyecek ve ardından gruptan beklentisini ifade edecek, ben de beklentilerinizi grup kuralları olarak tahtaya yazacağım. Örneğin ben başlayayım; benim adım ..... grup içerisinde bazen özel şeyler paylaşabiliriz, o yüzden bu paylaşımların grup içinde kalması (gizlilik) gruptan beklentimdir." der ve tüm grubun beklentilerini ifade etmelerini sağlayarak ifade edilen beklentileri tahtaya yazar. Beklenti ifade edemeyen öğrenciler aşağıda belirtilen grup kurallarından faydalanılarak desteklenebilir.

Grup Kuralları

✓ Gizlilik
✓ Oturumlara tam katılım
✓ Oturumlara vaktinde gelmek
✓ Paylaşımları saygı çerçevesinde dinlemek

✓ Grup çalışmalarına aktif katılım
✓ İş birliği içinde çalışmak
✓ Paylaşımları olumsuz eleştirmemek
✓ Sonraki etkinlikler için verilen görevleri yerine getirmek

3. Uygulayıcı, *"Çalışmamıza DNA Ağacı adlı etkinliğimiz ile devam edeceğiz. Bu ağacın dallarında bizim ilgilerimiz yer alacak. Peki, ilgi kavramının ne demek olduğunu kim ifade etmek ister? sorusunu öğrencilere yöneltir ve öğrencilerin yanıtlarının alınmasının ardından uygulayıcı, "İlgi, hiçbir zorlama olmadığı halde yapmaktan hoşlandığımız şeylerdir. Ben neleri yapmaktan hoşlanırım sorusunun cevabıdır."* açıklamasını yaparak ilgi tanımı öğrencilerle paylaşır. Ardından uygulayıcı, öğrencilerden öğrenci uygulama kitapçığının ilgili sayfasında yer alan **Ek 1.** DNA Ağacı Formunu açmalarını ister.

4. Uygulayıcı, *"Şimdi, yapmaktan hoşlandığınız (ilgi duyduğunuz) şeyleri düşünmenizi istiyorum. Bunlar neler olabilir? Düşünelim ve öğrenci uygulama kitapçığınızdaki ağacın dallarına yazalım. Mesela kitap okumak, gezilere katılmak, enstrüman çalmak vb. birçok ilgi alanımız olabilir."* der ve öğrencilere ilgilerini yazmaları için beş dakika süre verir.

5. Uygulayıcı, *"Sevgili öğrenciler, ilgilerinizle ağaçlarınızı süslediniz ve birbirinden farklı birçok şey yazdınız. İlgilerini grup ile kimler paylaşmak ister?"* der ve öğrencilerin ilgilerini ifade etmeleri sağlanır. Öğrenciler ilgilerini ifade ederken uygulayıcı tarafından desteklenir.

6. Uygulayıcı, *"Şimdi de yetenek kavramından bahsedelim. Yeteneğin ne olduğunu kim ifade etmek ister?"* der ve öğrencilerin tanımlarını alır. Öğrencilerin yanıtlarının alınmasından sonra, *"Yetenek, bir kimsenin bir şeyi anlama, yapabilme veya öğrenebilme gücüdür. Yeteneklerimiz doğuştan gelir ancak onları kendi çabamızla ve çevrenin etkisiyle geliştirebiliriz. Günlük hayattaki becerilerimiz, bizlere yeteneklerimiz ile ilgili ipuçları verebilir."* açıklamasını yaparak yetenek tanımını öğrencilerle paylaşır.

7. Uygulayıcı, *"Hepinizden yeteneklerinizi düşünmenizi istiyorum. Bunlar neler olabilir? Düşünelim ve ağacımızın kökündeki DNA sarmalımıza yazalım. Mesela taklit yapma yeteneği, şiir okuma yeteneği vb. birçok yeteneğiniz olabilir."* der ve öğrencilere yeteneklerini yazmaları için beş dakika süre verir.

8. Uygulayıcı, *"Sevgili öğrenciler, yeteneklerinizi ağacınızın köklerine yazdınız, bakalım hangi yeteneklerinizi yazdınız, kimler paylaşmak ister?"* der ve öğrencilerin yeteneklerini ifade etmelerini sağlar. Öğrenciler yeteneklerini ifade ederken uygulayıcı tarafından desteklenir.

9. Uygulayıcı, *"Sevgili öğrenciler, ağacımızın dallarında/yapraklarında ilgilerimiz, köklerinde ise yeteneklerimiz yer alıyor. Herkesin ağacını incelemesini istiyorum. Önce ilgilerimize bakalım. Acaba ilgi duyduğunuz alanlarda yetenekli misiniz? Günlük hayattan örnekler vererek paylaşmanızı istiyorum. Örneğin, enstrüman çalmayı kısa sürede öğrendiğiniz ve istediğiniz düzeye geldiğiniz için bu konuda ilgili ve yetenekli olduğunuzu düşünüyorsunuz ya da enstrüman çalmayı çok istiyorsunuz ama çabalamanıza rağmen istediğiniz düzeye gelemediğiniz için bu konuda ilginizin yeteneğiniz tarafından desteklenmediği çıkarımını yapabilirsiniz."* der ve öğrencilerden paylaşımlarını alır.

10. Uygulayıcı, *"İlgilerimizi değerlendirdik, şimdi de yeteneklerimize bakalım. Acaba yetenekli olduğunuz alanlara ilgi duyuyor musunuz? Örneklerle paylaşmanızı istiyorum. "Örneğin, taklit yapma konusunda yeteneklisiniz ama buna ilgi duymuyorsunuz ya da taklit yapmaya çok ilgi duyuyorsunuz, sürekli bu konuda yeni şeyler üretiyorsunuz vb. değerlendirme yapabilirsiniz"* der ve öğrencilerden paylaşımları alır.

11. Uygulayıcı, *"Bu etkinlik sırasında ilgi ve yeteneklerimiz açısından kendimizi tanımaya çalıştık. Gördüğünüz gibi birçok ilgimiz ve birçok yeteneğimiz var. İlgi duyduğunuz bazı alanlar aynı zamanda yetenekli olduğunuz alanlar olabiliyor. Bazı ilgi alanlarınız ise yeteneklerimiz tarafından desteklenmeyebiliyor. Bu tabii ki gayet doğaldır. Her ilgi duyduğumuz konuda yetenekli olmayabiliriz ya da her yetenekli olduğumuz işi keyif alarak yapmayabiliriz. Bu noktada kendinizi iyi tanıyor olmanız; ilgi ve yeteneklerinizin hangi alanlarda birbiriyle örtüştüğünü hangi alanlarda farklılaştığını bilmeniz oldukça önemlidir. Ağacımızı kendimize benzetirsek köklerde DNA'mız ile doğuştan gelen yeteneklerimiz bulunmaktadır. Dallarda ise ilgilerimiz yer alıyor. Yeteneklerimiz ve ilgilerimiz birbirini desteklemezse ağacımız yeterince gelişim gösteremeyebilir. Ancak ağacın kökleri, dalları ve yaprakları bir bütün içerisinde olursa güzel ve görkemli bir ağacımız olur. Bizler de tıpkı bu ağaç gibi yeteneklerimizi ve ilgilerimizi bilerek birbirlerini desteklemelerini sağlamalıyız."* açıklaması ile etkinliği özetler.

Değerlendirme

Uygulayıcı etkinlik değerlendirmesine yönelik olarak öğrencilere, *"Sizce ilgi ve yeteneklerinizin farkında olmanın, gelecekteki hedefleriniz açısından önemi nedir?"* sorusunu yöneltir. Ardından, öğrencilerden öğrenci uygulama kitapçığında **Ek. 2** Etkinlikten Yansıyanlar Formu'nun yer aldığı sayfayı açmalarını ve yanıtlarını bu sayfada yer alan forma yazmalarını ister. Uygulayıcı, çalışmanın tamamlanmasının ardından gönüllü öğrencilerden yanıtlarını alır ve geri bildirim vererek etkinliği sonlandırır.

Ek 1. DNA Ağacı Formu

Ek 2. Etkinlikten Yansıyanlar Formu

Sizce ilgi ve yeteneklerinizin farkında olmanın gelecekteki hedefleriniz açısından önemi nedir?

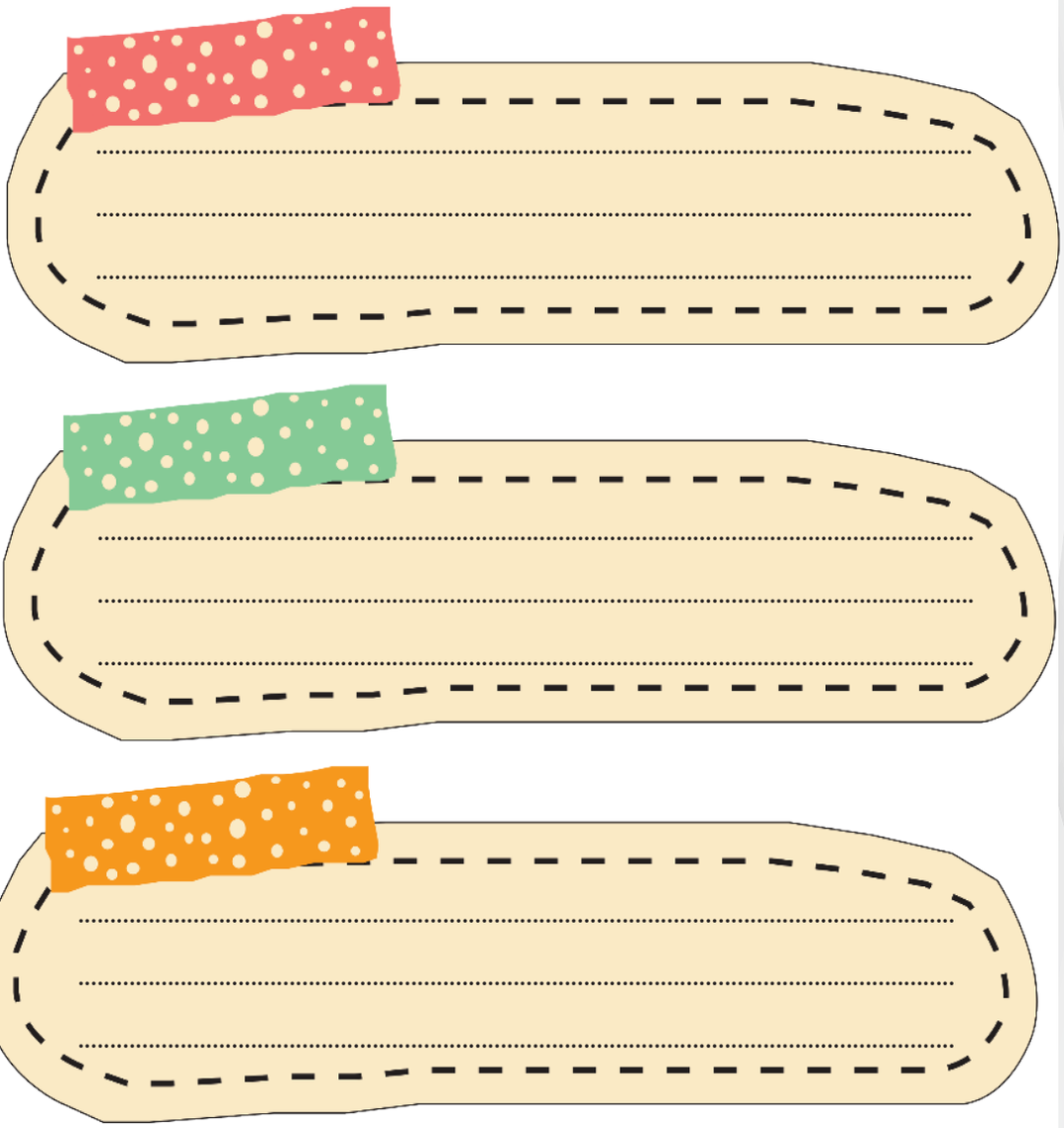

Etkinlik No: 2
Etkinlik Adı: Benim Pencerem
Yeterlik: Kariyer Benliği

Kazanımlar:

4- Öz yeterlik kavramını açıklar.
5- Yetenekli olduğunu düşündüğü alanlarda öz-yeterliğini örneklerle ifade eder.
6- Öz yeterlik algısı ile çevrenin tanımladığı yeterlilik düzeyini değerlendirir.

Süre: 40 Dakika

Araç-Gereçler: Kurşun Kalem

Ek 1. "Parmak egzersizi ısırma oyunu"
Ek 2. Benim Pencerem Formu
Ek 3. Etkinlikten Yansıyanlar Formu

Uygulayıcı İçin Ön Hazırlık

✓ Uygulayıcı uygun ortam ve araç-gereçleri hazırlar. Yönergeye hâkim olmak için etkinliği önceden okur.

✓ Uygulayıcı Ek 1. Parmak Egzersizi Isınma Oyununu yönerge doğrultusunda öğrenir.

Süreç (Uygulama Basamakları)

1- Uygulayıcı öğrencilere *"Sevgili öğrenciler bir önceki etkinliğimizde ilgi ve yetenekler açısından kendini tanımanın öneminden bahsettik. Bu etkinlikte ise bir şeyleri yapabileceğimize dair inançlarımız hakkında konuşacağız"* der.

2- Uygulayıcı **Ek 1.** Parmak Egzersizi Isınma Oyunu ile etkinliği başlatır.

Parmak Egzersizi Isınma Oyunu: Uygulayıcı, *"Evet şimdi sizlerle bir parmak egzersizi deneyimleyeceğiz."* açıklamasının ardından **Ek 1.** Parmak Egzersizi Isınma Oyunu'nda yer alan yönerge doğrultusunda öğrencilere parmak egzersizini uygulamalı olarak gösterir. Uygulayıcı, öğrencilere egzersizin uygulama basamaklarını öğrenci uygulama kitapçığının ilgili sayfasında yer alan **Ek 1.** Parmak Egzersizi Isınma Oyunu üzerinden inceleyebileceklerini belirtir. Ardından, *"Bu parmak egzersizini kimler yapabilir?"* sorusunu sorar. Uygulamayı yapabileceğini düşünen öğrenciler uygulayıcının belirlediği bir alana gelerek parmak egzersizini yapmayı dener. Daha sonra uygulayıcı teknik noktalara değinerek, yapamayacağını düşünen öğrencilerin uygulamayı gerçekleştirmelerini destekler ve yapabildiklerini görmelerini sağlar.

3- Isınma oyununun ardından uygulayıcı *"Gördüğünüz gibi uygulamayı yapabileceğine inanmasına rağmen ilk denemesinde yapamayanlar vardı. Yapamayacağını düşünen arkadaşlarımızın da yapabildiklerini gördük. Burada sizlerin bir şeyi yapacağınıza dair inancınız etkiliydi. Aslında öz yeterlik dediğimiz şey de tam olarak bu diyebiliriz. Öz yeterlik, kişinin bir işi (bir şeyi) yapabileceğine dair inancıdır. Bazı insanların bir şeyleri yapabileceğine dair inancı fazlayken bazı insanların bir işi iyi yapabileceğine dair inancı az olabilir. Örneğin; tartışma becerisi iyi olduğu için münazarada başarılı olacağına inanan öğrencinin, öz yeterliği fazla iken; düzenli çalıştığı hâlde sınavda başarılı olamayacağını düşünen bir öğrencinin öz yeterliği azdır."* açıklamasını yapar.

4- Uygulayıcı *"Bir işi (şeyi) yapabileceğimize dair inancımızı etkileyen birçok faktör vardır. Bu faktörlerden biri tecrübelerimizdir. Mesela az önceki ısınma oyununda parmak egzersizini yapıp yapamayacağımız ile ilgili inancımız, edindiğimiz tecrübelerimizle ilgiliydi. Bir işi yapabileceğimize dair inancımızı değerlendirirken bir başka önemli kavram ise önceki etkinliğimizde bahsetmiş olduğumuz kendimizi tanımadır. Kendini tanıma süreci ise hayat boyu edindiğimiz deneyimler bütünüdür. İşte bu keşif sürecimizde ise karşımıza bir pencere çıkıyor. Buna 'Benim Pencerem'*

diyoruz." der ve Benim Pencerem etkinliğine geçerek öğrencilerden öğrenci uygulama kitapçığının ilgili sayfasında yer alan **Ek 2.** Benim Pencerem Formu'nu açmalarını ister.

5- Uygulayıcı, *"Sahip olduğumuz özelliklerimizi pencerenin dört alanı gibi düşünebiliriz. Elinizdeki formda bu dört alanı görüyorsunuz.*
✓ *Açık/serbest alan, sizin ve başkalarının bildiği yeteneklerinizi oluşturuyor.*
✓ *Gizli alan, sizin bildiğiniz ama başkalarının bilmediği yeteneklerinizi içinde barındırıyor.*
✓ *Kör alan ise başkalarının bildiği ama sizin bilmediğiniz yeteneklerinizi oluşturuyor.*
✓ *Bilinmeyen alan ise, sizin ve başkalarının bilmediği yeteneklerinizden oluşmaktadır.*
✓ *Bilinmeyen alandaki yeteneklerimiz zamanla fark edildikçe açık alana geçecektir. Şu an bilinmeyen alan olduğu için bu alanda kilit sembolü bulunmaktadır.*

Örneğin, kendisi ve çevresi tarafından iyi bir konuşmacı olduğu bilinen bir kişinin özelliği açık alana yazılabilir. Şimdi sizlerden örnekten yola çıkarak Açık ve Gizli alanları yetenek ve becerilerinizi düşünerek doldurmanızı istiyorum." açıklamasını yapar. Öğrenciler açık ve gizli alanlarını doldurduktan sonra uygulayıcı, *"Şimdi ise gruptaki arkadaşlarınıza yeteneklerinizi sorarak, daha önce farkına varmadığınız yeteneklerinizi ve becerilerinizi Kör Alana, farkına vardıklarınızı ise Açık Alana yazmanızı istiyorum."* der ve uygulama esnasında öğrencileri cesaretlendirir.

6- Uygulayıcı etkinlik sonunda gönüllü olan öğrencilerden formu paylaşmasını ister. Öğrencilerin süreç boyunca edindikleri tecrübelerinin ve duygularının neler olduğunu sorarak, geri bildirim verir. Uygulayıcı, *"Gördüğünüz gibi bir işi yapabileceğimize dair inancımız, hayatımızın her anında karşımıza çıkar ve kendimizi tanıdıkça şekillenir. Yaşam boyunca açık alanımızı genişleterek; kör, gizli ve bilinmeyen alanlarımızı daraltmamız gerekir."* şeklinde oturumu özetler.

Değerlendirme

Uygulayıcı etkinlik değerlendirmesine yönelik olarak öğrencilere, *"Bir kariyer kumbaranız olduğunu düşünelim. Bu etkinlik sürecinde kumbaranıza hangi bilgileri doldurarak buradan ayrılıyorsunuz?"* sorusunu yöneltir. Ardından, öğrencilerden öğrenci uygulama kitapçığında **Ek. 3** Etkinlikten Yansıyanlar Formu'nun yer aldığı sayfayı açmalarını ve yanıtlarını bu sayfada yer alan forma yazmalarını ister. Uygulayıcı, çalışmanın tamamlanmasının ardından gönüllü öğrencilerden yanıtlarını alır ve geribildirim vererek oturumu sonlandırır.

Uygulayıcıya Not: Öğrencilerin bu aşamada kariyer kavramının ne anlama geldiğini sormaları durumunda, uygulayıcı tarafından kariyer kavramının bir sonraki oturumda ele alınacağı vurgulanarak merak uyandırılır.

Ek 1. Parmak Egzersizi Isınma Oyunu

Parmak Egzersizi Uygulama Basamakları

1. Sağ el işaret parmağı ile sol el başparmağı uçlarının iç kısımları ve sol el işaret parmağı ile sağ el başparmağı uçlarının iç kısımlarını birleştirilir (Bkz. Şekil 1).
2. Birleştirilmiş olan üst parmaklar sabit kalmak koşulu ile alttaki parmaklardan işaret parmağı dıştan içe, başparmağı ise içten dışa yukarıya doğru 180 derece döndürülerek tekrar birleştirilir.
3. Altta kalan işaret parmağı ve sol el başparmağı ise aynı hareketlerle tekrar yukarıya alınır.
Döngü belirtilen şekilde devam ettirilir.

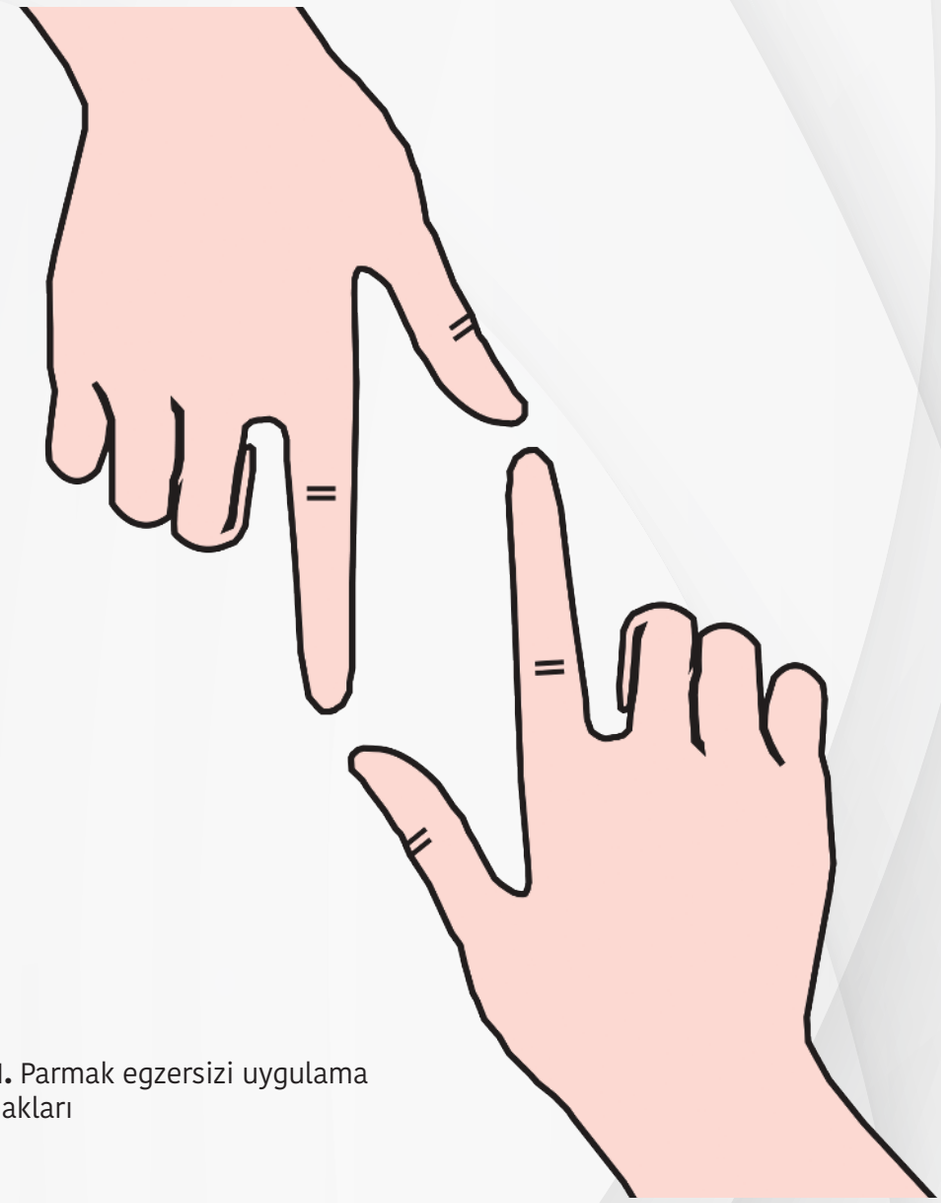

Şekil 1. Parmak egzersizi uygulama basamakları

Ek 2. Benim Pencerem Formu

BENİM PENCEREM

AÇIK ALAN (Sizin ve başkalarının bildiği yetenekleriniz)	**KÖR ALAN** (Başkalarının bildiği ama sizin bilmediğiniz yetenekleriniz)
GİZLİ ALAN (Sizin bildiğiniz ama başkalarının bilmediği yetenekleriniz)	**BİLİNMEYEN ALAN** (Sizin ve başkalarının bilmediği yetenekleriniz)

Ek 3. Etkinlikten Yansıyanlar Formu

Bir kariyer kumbaranız olduğunu düşünelim. Bu etkinlik sürecinde kumbaranıza hangi bilgileri doldurarak buradan ayrılıyorsunuz?

2. OTURUM

Etkinlik No: 1
Etkinlik Adı: Kariyer Yolu
Yeterlik: Seçeneklerin Farkındalığı

Kazanımlar:
1. Geçmiş, şimdi ve gelecek kavramları arasında bağ kurar.
2. Yaşam ve kariyer süreci arasındaki ilişkiyi kavrar.
3. Yaşamdaki tercihlerinin geleceğe etkisini fark eder.
4. Kariyer sürecini planlamanın önemini fark eder.

Süre: 40 Dakika

Araç-Gereçler: Kurşun kalem (Öğrenci sayısı kadar)
Silgi (Öğrenci sayısı kadar)
Ek 1. Örnek Kariyer Yolu 1
Ek 2. Benim Kariyer Yolum
Ek 3. Etkinlikten Yansıyanlar Formu

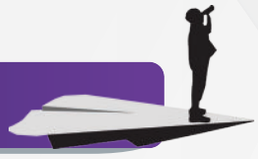

Uygulayıcı İçin Ön Hazırlık

✓ Uygulayıcı etkinlik için uygun ortamı ve araç gereçleri hazırlar. Yönergeye hâkim olmak için etkinliği önceden okur.
✓ Her öğrencinin birbirinin yüzünü görebileceği bir sınıf düzeni (U düzeni) tercih edilir.

Süreç:

1. Uygulayıcı, *"Sevgili öğrenciler, bir önceki oturumumuzda kendini tanımanın öneminden, ilgi ve yeteneklerimizden bahsetmiştik. Bu etkinliğimizde ise yaşam ve kariyer üzerine konuşacağız."* açıklamasını yapar. Ardından, *"Kariyer denilince aklınıza neler geliyor?"* sorusunu öğrencilere yöneltir. Öğrencilerin yanıtları alındıktan sonra uygulayıcı, kariyer kavramına ilişkin aşağıdaki açıklamayı öğrencilerle paylaşır: *"Yaşamla ilişkili olan, geçmişte ne yaptığımızı, şimdi ne yapıyor olduğumuzu ve gelecekte ne yapacağımızı ifade eden sürece kariyer diyebiliriz."*

2. Uygulayıcı; *"Şimdi sizlerle bir öğrencinin kariyer yolundaki yaşantılarını paylaşacağım. Sizler de bu yaşantıyı öğrenci uygulama kitapçığınızın ilgili sayfasında yer alan Ek 1. Örnek Kariyer Yolu üzerinden takip edebilirsiniz."* açıklamasını yapar ve örnekteki yaşantıyı öğrencilerle paylaşır.

3. Ardından uygulayıcı *"Sevgili öğrenciler, sizlere okuduğum örnekte geçmişte başlayan, şu andaki durumla devam eden ve geleceğe yönelik bir zaman akışı var. Gördüğünüz gibi geçmişte aldığımız her karar bugünümüze ve geleceğimize yön veriyor. Şimdi sizlerden öğrenci uygulama kitapçığınızın ilgili sayfasında yer alan Ek 2. Benim Kariyer Yolum adlı formu açmanızı istiyorum. Bu forma kendi kariyer yolculuğunuzu yazacaksınız. Her boşluk sizin için bir yol ayrımı olabilir. Geçmiş, şimdi ve gelecekte olmasını istediğiniz yaşantılarınızı düşünerek ve örnek olayımızı da dikkate alarak formumuzu dolduralım."* Açıklamasını yapar ve öğrencilere formu doldurmaları için 5 dk. süre verir.

4. Uygulayıcı, *"Sanırım herkes formunu doldurdu. Kariyer yolunu kim paylaşmak ister?"* der ve sınıfın tamamının paylaşım yapmasını sağlamak için öğrencileri cesaretlendirir.

5. Uygulayıcı, *"Evet sevgili öğrenciler, bireylerin geleceğe yönelik kararlarında geçmişte ve şu anda edindikleri deneyimlerin ne kadar etkili olabildiğini gördük. Kariyer yolculuğumuz aynı şekilde başlasa bile farklı şekillerde sonlanabiliyor. Yaşadığımız olaylar, karşılaştığımız fırsatlar kariyer sürecimizi planlamamızda ve tercihlerimizde etkili oluyor. Kariyerimize yön verirken bizim yaptığımız seçimler son derece önemli yer tutuyor."* açıklamasını yaparak etkinliği özetler.

Değerlendirme

Uygulayıcı; etkinlik değerlendirmesine yönelik olarak öğrencilere, *"Bu kariyer yolunuzda geçmişte değiştirmek istediğiniz şeyler neler olurdu? ve "Çeşitli yol ayrımlarında diğer yolu tercih etseydiniz neler olabilirdi?"* sorularını yöneltir. Ardından öğrencilerden öğrenci uygulama kitapçığında **Ek. 3** Etkinlikten Yansıyanlar Formu'nun yer aldığı sayfayı açmalarını ve yanıtlarını bu sayfada yer alan forma yazmalarını ister. Uygulayıcı, çalışmanın tamamlanmasının ardından gönüllü öğrencilerden yanıtlarını alır ve geri bildirim vererek etkinliği sonlandırır.

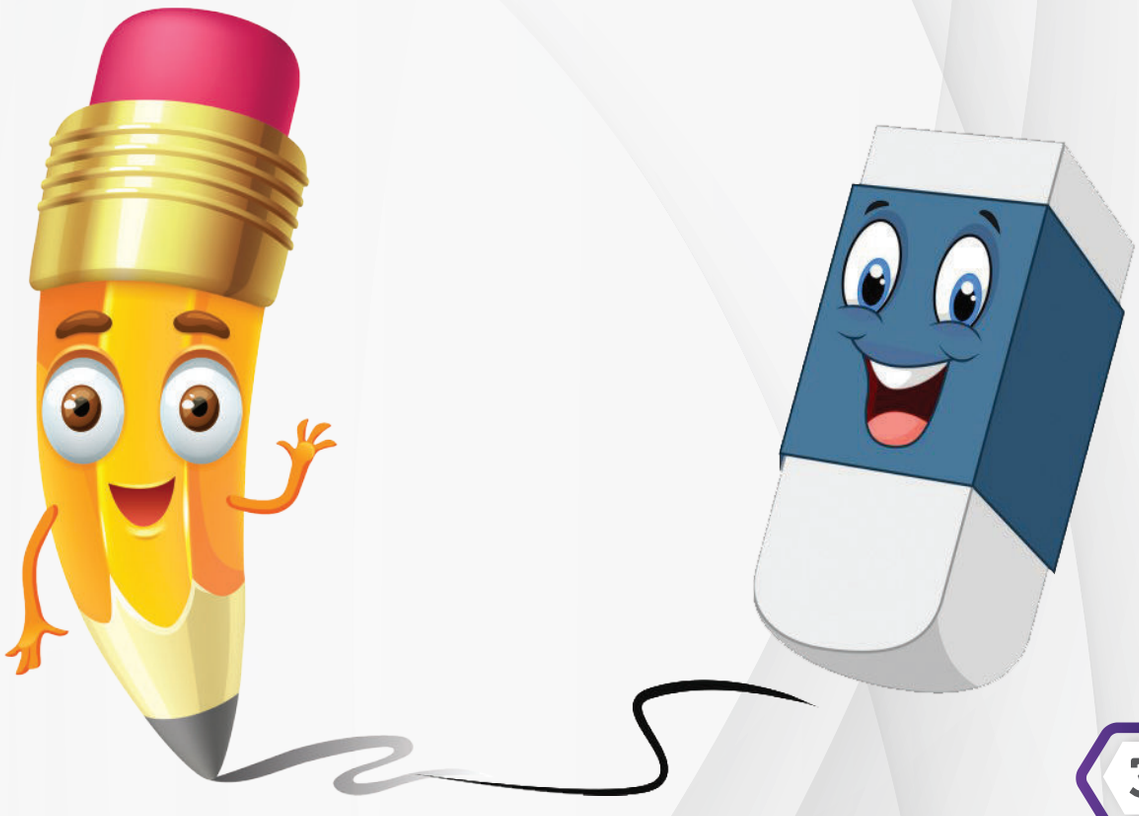

Ek 1. Örnek Kariyer Yolu

Okuma-yazmayı öğrenmeden önce elektronik eşyaların nasıl çalıştığını çok merak eder ve sık sık elektronik eşyaları parçalayıp birleştirmeye çalışırdım.

İlkokulda okuma yazmaya başladıktan sonra ise Türkçe dersini çok sevdim. Elektronik eşyalarla daha az uğraşmaya başladım. Kitap okumak, benim için bir hayal dünyasında yaşamak ve yeni yerler keşfetmekti.

Türkçe öğretmenim sayesinde okuma sevgimin yanına yazma becerisini de ekledim. Artık yalnızca kitap okumuyor yazı da yazıyordum. Süreç içerisinde okumayı azaltıp sadece yazı yazmaya yöneldim.

Ortaokul yıllarımda ise artık okumayı azalttığım için yeni şeyler yazamadığımı ve üretemediğimi fark ettim. Şiirleri dinlerken müziğe olan ilgim artmaya başladı ve enstrüman alarak bu konuda kendimi geliştirmeye çalıştım. Acaba sanatla ilgilenip güzel sanatlar lisesine mi gitmeliydim?

Arkadaşlarım farklı farklı liselere gitmeyi planlıyordu, çevremdekiler de bu konuda yine farklı yorumlar yapıyordu. Sanırım küçüklüğümden beri aklımda olan elektronik eşyalarla uğraşabileceğim bir meslek seçmeliyim. Mesleğimin yanında edebiyata ve sanata da zaman ayırabilirim.

Üniversite eğitiminde elektronik konusunda uzmanlaşacağım bir alanda tamamlamak bana da çevreme de iyi gelecek. O nedenle lisede buna uygun bir okul seçip hobilerim ile birlikte ders çalışarak hedefime ulaşmayı planlıyorum. Şu ana kadar birçok yol ayrımım oldu. Bundan sonra da olacak ancak benim kariyer yolum sanırım bu olmalı☺

Ek 2. Benim Kariyer Yolum

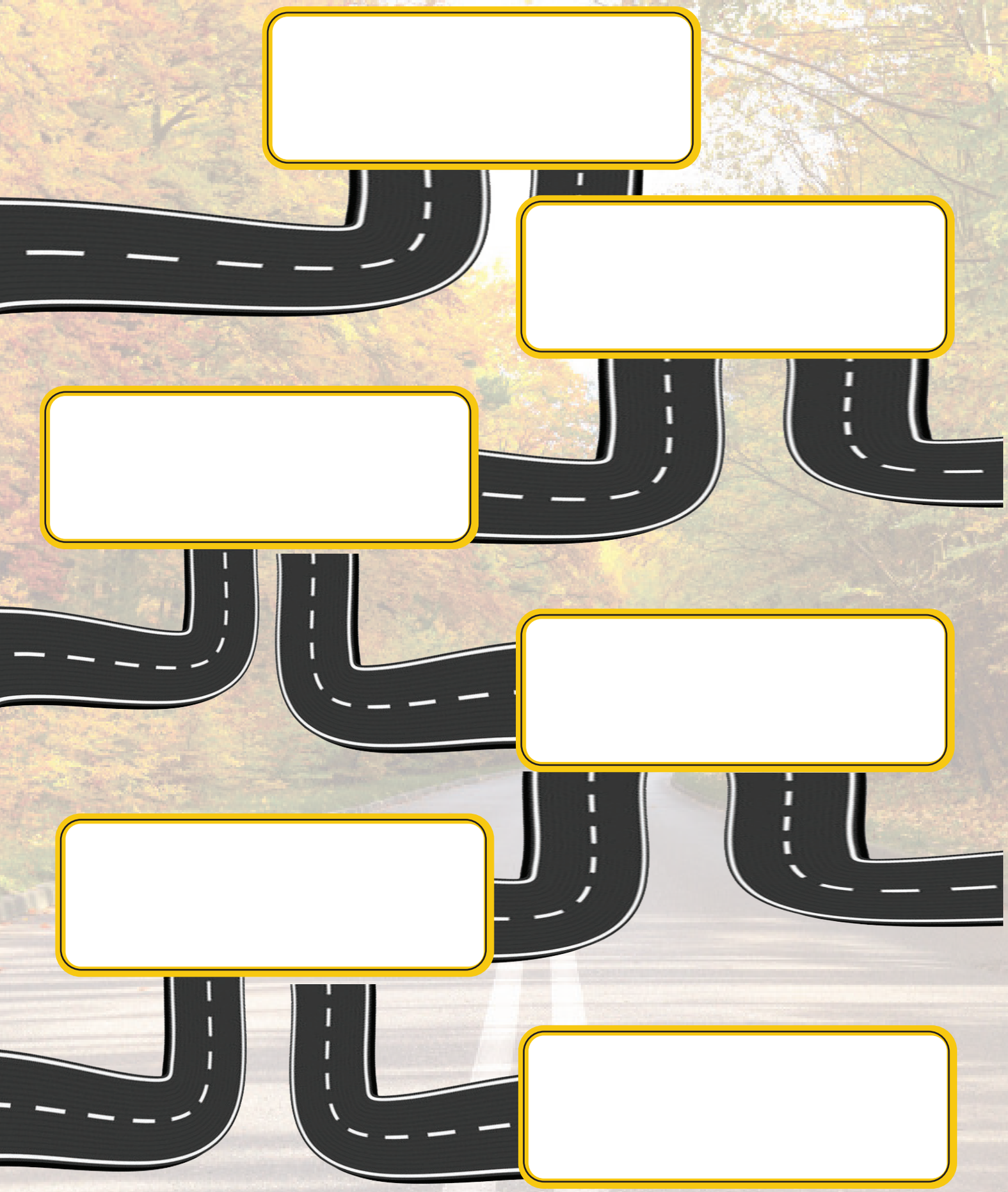

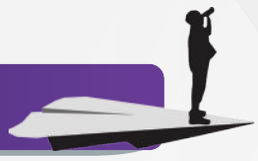

Ek 3. Etkinlikten Yansıyanlar Formu

Bu kariyer yolunuzda geçmişte değiştirmek istediğiniz şeyler neler olurdu?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Çeşitli yol ayrımlarında diğer yolu tercih etseydiniz neler olabilirdi?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Etkinlik No: 2
Etkinlik Adı: Farkındalık Durakları
Yeterlik: Seçeneklerin Farkındalığı

Kazanımlar:
5. İlgi ve yeteneklerini geliştirmeye yönelik çevresindeki olanakları fark eder.
6. Kariyer sürecine ilişkin bilgi kaynaklarını bilir.
7. Olası kariyer olanaklarını çalışma ortamı, istihdam alanı, iş gücü potansiyeli gibi faktörleri dikkate alarak iş birliğiyle araştırır.

Süre: 40 Dakika

Araç-Gereçler: Tahta kalemi
Ek 1. İlgi Yetenek Haritası Formu
Ek 2. Kariyer Olanakları Bilgi Kaynakları Formu
Ek 3. Olası Kariyer Olanakları Araştırma Formu
Ek 4. Etkinlikten Yansıyanlar Formu

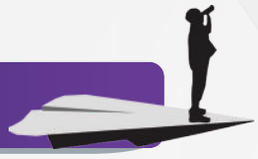

Uygulayıcı İçin Ön Hazırlık

✓ Uygulayıcı uygun ortam ve araç-gereçleri hazırlar. Yönergeye hâkim olmak için etkinliği önceden okur.
✓ Uygulayıcı, **Ek 2.** Kariyer Olanakları Bilgi Kaynakları Formunda yer alan internet sitelerinin içeriğini oturum öncesinde inceler.
✓ Uygulayıcı, oturum öncesinde **Ek 3.** Olası Kariyer Olanakları Araştırma Formunu öğrenci sayısı kadar çoğaltır.

Süreç (Uygulama Basamakları)

1. Uygulayıcı, "*Sevgili öğrenciler, bir önceki etkinliğimizde sizlerle geçmiş, şimdi ve gelecek kavramlarını ele aldık. Tercihlerimizin geleceğimiz üzerindeki etkisine değinerek yaşam ve kariyer süreci arasındaki ilişki üzerinde durduk. Bugün ise çevremizde yer alan, ilgi ve yeteneklerimizi geliştirebileceğimiz olanakları keşfedeceğiz. Ayrıca, kariyer gelişim sürecimizde başvuracağımız bilgi kaynaklarını konuşacağız."* diyerek etkinliği başlatır.

2. Uygulayıcı, *"Yaşamımız boyunca farklı deneyimler edinerek kendi özelliklerimizi keşfediyoruz. İlgilerini, yeteneklerini ve kişisel özelliklerini iyi tanıyan insanların daha başarılı olduklarını ifade edebiliriz. Bizler de kendimizi ne kadar tanırsak o kadar mutlu ve başarılı olabiliriz. Dolayısıyla, kendimizi keşfetme yolundaki deneyimlerimizi artırmamız için çevremizde yer alan imkânları da iyi görebilmemiz gerekiyor."* açıklamasını yaparak öğrencilerden, öğrenci uygulama kitapçığının ilgili sayfasında yer alan **Ek 1.** İlgi Yetenek Haritası Formu'nu açmalarını ister.

3. Uygulayıcı, *"Şimdi bu formda yer alan bu kıvrımlı yol üzerinde bir yolculuğa çıkacağız. Sizlerden bu yolculuk esnasında, ilgi ve yeteneklerinizi geliştirebilmek için çeşitli olanakların yer aldığı duraklar oluşturmanızı istiyorum. Örneğin; piyanoya ilgi duyuyorsanız ilk durağınız piyano eğitimi kursu durağı olabilir. Basketbolda yetenekliyseniz duraklarınız arasında basketbol kulübü durağı ya da doğaya ilgi duyuyorsanız kamp alanı durağı da yer alabilir. Bu yolculuğu tamamladığımızda ilgi ve yetenek haritamızı oluşturmuş olacağız."* açıklamasını yapar.

4. Uygulayıcı, öğrencilere yolculuklarını tamamlamaları için 15 dakika zaman verir ve grubun arasında dolaşarak durakların sayılarını artırabilmeleri için öğrencileri teşvik eder.

5. Öğrencilerin yolculuklarını tamamlamalarının ardından uygulayıcı, *"Şimdi, oluşturduğunuz durakları grup arkadaşlarınızla ve benimle paylaşmanızı istiyorum."* der. Ardından, gönüllü öğrencilerden başlayarak öğrencilerin yanıtlarını alır ve

paylaşımları tahtaya yazarak geri bildirim verir. Öğrencilerden gelen yanıtların aynı olması durumunda, tekrar eden duraklar tahtaya yazılmayabilir.

6. Uygulayıcı, paylaşımlar sonrasında öğrencilere aşağıdaki soruları yöneltir ve her bir soru için yanıtları ayrı ayrı alır.
✓ Bu yolculuk esnasında düşünceleriniz ve hissettiğiniz duygular nelerdi?
✓ Sizlerin ilgi ve yetenek yolculuğunuzda arkadaşlarınızla ne gibi benzer duraklar yer alıyor?

7. Uygulayıcı, soruların yanıtlanma sürecinde duygu paylaşımını teşvik ederek öğrencilerden gelen yanıtlara geri bildirim verir ve ortak durakları olan öğrencileri örneklendirir. Ardından öğrencilere, *"Sevgili öğrenciler, örneklerimizde de görüldüğü gibi insanlar benzer ilgi ve yeteneklere sahip olabilir."* der.

8. Soruların yanıtlanması ve örneklerin paylaşılmasının ardından uygulayıcı, *"Sevgili öğrenciler, ilgi ve yeteneklerimizi geliştirmek için gerekli olanaklara sahip olmamız bazen zor olabilir, bu imkânlara doğrudan ulaşamayabiliriz ancak kariyer süreçleri hakkında bilgi edinmemiz de bu yolculuğumuza katkı sunacaktır. Geleceğimizi planlarken edineceğimiz bilgiler, ilerleyeceğimiz yolu daha net bir şekilde görmemizi sağlayacaktır. Bu bilgiler sayesinde yollardaki sis, eşsiz bir manzaraya; dönemeçler, düzlüğe; karanlık bulutlar, berrak bir gökyüzüne dönüşecektir."* açıklamasını yapar.

9. Bu açıklamanın ardından uygulayıcı, öğrencilerden öğrenci uygulama kitapçığının ilgili sayfasında yer alan **Ek 2.** Kariyer Olanakları Bilgi Kaynakları Formu'nu açmalarını ister ve incelemeleri için öğrencilere 1-2 dakika zaman verir. Ardından, öğrencilere *"Gelecek yolculuğumuzda bir pusulaya ihtiyaç duyduğumuzda bu adreslere ve ilgili meslek çalışanlarına başvurarak doğru ve güvenilir bilgiler edinebiliriz."* açıklamasını yapar.

Uygulayıcıya Not: Bu aşamada, zaman planlaması gözetilerek **Ek 2.** Kariyer Olanakları Bilgi Kaynakları Formu'nda yer alan internet siteleri tahtaya yansıtılarak öğrencilerle birlikte incelenebilir.

10. Uygulayıcı, etkinlik kapsamında şu ana kadar gerçekleştirilen çalışmaları *"Sevgili öğrenciler, oturumumuz içerisinde birlikte ilgi ve yetenek yolculuğuna çıktık. Ardından, kariyer olanaklarımız hakkında bilgi edinebileceğimiz kaynakları öğrendik."* şeklinde özetler. Ardından, *"Şimdi ise yaşam boyu süren kariyer yolculuğumuza ilişkin bir çalışma gerçekleştireceğiz."* açıklamasını yaparak öğrencilerden üçerli gruplar oluşturur.

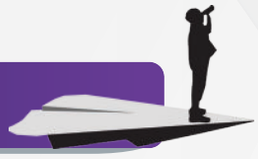

11. Grupların oluşturulmasının ardından uygulayıcı, öğrencilerden öğrenci uygulama kitapçığının ilgili sayfasında yer alan **Ek 3.** Olası Kariyer Olanakları Araştırma Formu'nu açmalarını ister. Ardından, *"Bu çalışmada, sizlerden olası kariyer olanaklarını formda belirtilen başlıklar doğrultusunda araştırmanızı istiyorum. Bu çalışmanızı bireysel yapabileceğiniz gibi grup arkadaşlarınızla iş birliği içerisinde de gerçekleştirebilirsiniz. Gerçekleştireceğiniz araştırmaları, bir sonraki oturumumuza getireceksiniz ve panomuza yerleştirerek diğer arkadaşlarımız ile de paylaşacaksınız. Bu araştırmayı yaparken güvenilir ve doğru bilgiye erişebilmek için bahsetmiş olduğumuz kariyer bilgi kaynaklarından yararlanmamız gerektiğini unutmayalım. Araştırmanızı, ilgili meslek çalışanlarıyla görüşerek de yapabilirsiniz."* açıklamasında bulunur.

Uygulayıcıya Not: Öğrencilerin gerçekleştirecekleri araştırma görevi, bir sonraki oturumda sınıf panosunda sergileneceği için **Ek. 3** Olası Kariyer Olanakları Araştırma Formu'nun oturum öncesinde öğrenci sayısı kadar çoğaltılarak öğrencilerle paylaşılması faydalı olacaktır.

12. Uygulayıcı, *"Sevgili öğrenciler, bu oturumumuzda ilgi ve yeteneklerimizi geliştirebileceğimiz çevresel olanaklarımızı, kariyer sürecine ilişkin bilgi kaynaklarını ve olası kariyer süreçlerini çeşitli başlıklarda değerlendirdik."* diyerek etkinliği özetler.

Değerlendirme

Uygulayıcı etkinlik değerlendirmesine yönelik olarak öğrencilere, *"Bu oturumda öğrendiğiniz en önemli üç bilgi nedir?"* sorusunu yöneltir. Ardından, öğrencilerden öğrenci uygulama kitapçığında **Ek. 4** Etkinlikten Yansıyanlar Formu'nun yer aldığı sayfayı açmalarını ve yanıtlarını bu sayfada yer alan forma yazmalarını ister. Uygulayıcı, çalışmanın tamamlanmasının ardından gönüllü öğrencilerden yanıtlarını alır ve geribildirim vererek oturumu sonlandırır.

Ek 1. İlgi Yetenek Haritası Formu

DURAK LİSTESİ

1. Durak: .....
2. Durak: .....
3. Durak: .....
4. Durak: .....
5. Durak: .....
6. Durak: .....

Eklemek istediğin duraklar için aşağıdaki satırları kullanabilirsin.

.....
.....
.....
.....

Ek 2. Kariyer Olanakları Bilgi Kaynakları Formu

Sevgili öğrenciler, geleceğinizi şekillendirirken yapacağınız araştırmalarda aşağıdaki bilgi kaynaklarından da yararlanabilirsiniz. Ayrıca, bilgi edinme sürecinde ilgili meslek elamanlarıyla da görüşerek doğrudan bilgi edinebilirsiniz.

https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/

https://www.yetenekkapisi.org/

https://www.cbiko.gov.tr/projeler/uni-veri

https://esube.iskur.gov.tr/Meslek/MeslekleriTaniyalim.aspx

https://www.onetonline.org/

Ek 3. Olası Kariyer Olanakları Araştırma Formu

ARAŞTIRACAĞIM MESLEKLER

Bu meslek alanında öne çıkan görevler nelerdir?	Bu meslek alanında hangi araç gereçler kullanılır?
Bu meslek alanı hangi kişisel özellikler gerektirir?	Bu meslek alanının çalışma ortamı nasıldır?
Bu meslek alanının eğitim gereklilikleri nelerdir?	Bu meslek alanının eğitim süresi kaç yıldır?
Bu meslekteki kişiler hangi alanlarda çalışabilirler?	Bu meslekteki kişilerin ilerleme olanakları nelerdir?

Araştırmaya dair diğer notlar:

.....

.....

.....

Ek 4. Etkinlikten Yansıyanlar Formu

Bu oturumda öğrendiğiniz en önemli üç bilgi nedir?

1 .....

.....

.....

2 .....

.....

.....

3 .....

.....

.....

3. OTURUM

Etkinlik No: 1
Etkinlik Adı: Yarına Adım Adım
Yeterlik: Seçeneklerin Farkındalığı

Kazanımlar:

8. Ortaokul sonrası eğitim kurumları hakkında bilgi sahibi olur.
9. Yaşam boyu formal ve informal öğrenme süreçlerini fark eder.
10. Eğitim sürecinde araştırma, proje, etkinlik gibi faaliyetlere katılmanın kariyerine katkısını fark eder.
11. Eğitim süreçlerinde proaktif/girişimci kişilik özelliklerini sergilemenin önemini kavrar.

Süre: 40 Dakika

Araç-Gereçler: Küçük kutu/fanus
Ek 1. Uygulayıcı Bilgi Formu
Ek 2. Etkinlikten Yansıyanlar Formu

Uygulayıcı İçin Ön Hazırlık:

✓ Uygulayıcı, uygun ortam ve araç-gereçleri hazırlar. Yönergeye hâkim olmak için etkinliği önceden okur.
✓ Uygulayıcı, öğrenci sayısının bir fazlası kadar ortaöğretim kurumlarının yazılı olduğu küçük katlanmış kâğıtlar ile küçük kutu/fanus hazırlar. Okul türlerinin dengeli olarak yazılmasına dikkat edilmelidir.
✓ Uygulayıcı ortaöğretim kurumları ile ilgili ön bilgi edinir.

Süreç:

1. Uygulayıcı, *"Sevgili öğrenciler, bir önceki oturumumuzda yaşam ve kariyer kavramları arasındaki ilişkiyi ele aldık. Yaşamdaki tercihlerimizin geleceğimize etkisini değerlendirerek geleceğimizi planlarken bilgi edinebileceğimiz kaynaklar üzerinde durduk. Biliyorsunuz, bir önceki oturumda sizlerden bireysel ya da gruplar halinde araştırma yapmanızı istemiştim. Haydi, gelin bu araştırma sonuçlarımızı ve burada edindiğimiz deneyimleri arkadaşlarımızla paylaşalım. Kimler paylaşmak ister?"* der ve öğrencileri paylaşım yapmaları için teşvik eder. Uygulayıcı, paylaşımların ardından öğrencilerin yaptıkları araştırma sonucu formlarını sınıftaki panolara asmalarını ister ve ardından tekrar oturma düzenine geçilir.

2. Uygulayıcı, *"Şimdi de araştırma sonuçlarınızı birlikte değerlendirelim, bakalım bizlere katkıları neler olmuş?"* der ve aşağıdaki soruyu öğrencilere yöneltir.

✓ Kariyer sürecine ilişkin bilgi kaynaklarını kullanarak internet üzerinden araştırma yapmak mı daha keyifliydi yoksa sokağa çıkarak yaptığınız saha araştırmaları mı?

Uygulayıcı, paylaşımlar sonrası geri bildirimler verir ve **Ek 1.** Uygulayıcı Bilgi Formu'nda yer alan formal ve informal öğrenme süreçlerinden bahseder ve aynı zamanda öğrencilere, bu bilgilere öğrenci uygulama kitapçığının ilgili sayfasında yer alan **Ek 1.** Uygulayıcı Bilgi Formu aracılığıyla ulaşabileceklerini belirtir.

Uygulayıcıya Not: Uygulayıcının formal ve informal öğrenme süreçlerinden bahsetmesinin ardından, *"Sevgili öğrenciler, okuldaki derslerimizde edindiğiniz bilgileri formal öğrenmelerimize örnek olarak verebiliriz. Dünyamız ve gezegenler hakkında izlediğimiz eğitici bir video aracılığıyla edindiğimiz bilgiler ise informal yolla öğrendiğimiz bilgiler arasındadır. Sizlerin de fark ettiği gibi edindiğimiz bilgileri yalnızca okulda ya da kurslarda edinmiyoruz. Hangi yaşta olursak olalım merak duygumuzun peşinden giderek, çevremizde olup bitenleri gözlemleyerek ya da araştırmalar yaparak da bilgi ve becerilerimizi geliştirebiliriz."* açıklamasını yapması faydalı olacaktır.

✓ Araştırma süresince grubunuza sunduğunuz katkıyı 1 ile 10 arasında değerlendirdiğinizde bireysel aktif katılım sürecinize kaç puan verirsiniz?

Uygulayıcı, öğrencilerin değerlendirmeleri sonrasında **Ek 1.** Uygulayıcı Bilgi Formu'nda yer alan girişimci/proaktif kişilerin özelliklerine vurgu yaparak eğitim sürecinde proaktif kişilik özellikleri sergilemenin önemini vurgular. Ardından, öğrencilere dilerlerse bu bilgilere öğrenci uygulama kitapçığının ilgili sayfasında yer alan **Ek 1.** Uygulayıcı Bilgi Formu aracılığıyla ulaşabileceklerini belirtir.

Uygulayıcıya Not: Uygulayıcının eğitim sürecinde proaktif kişilik özellikleri sergilemenin önemini vurgulamasının ardından, *"Sevgili öğrenciler, yeni bir yabancı dil öğrenme hedefinizin olduğunu düşünelim. Bu hedefinizi gerçekleştirebilmeniz için planlar yapmanız, çevrenizdeki olanakları araştırmanız, etkinliklere, kurslara ya da eğitimlere katılmanız sizin girişimci/proaktif kişilik özelliği sergilediğiniz anlamına gelmektedir."* açıklamasını yapması faydalı olacaktır.

✓ Araştırmanızı değerlendirdiğinizde ilgi ve yeteneklerinize yönelik çevrenizdeki olanaklarla ilgili düşüncelerinizde ne gibi değişiklikler oldu?
Sorusunun yanıtı alınarak uygun geribildirim verilir.

3. Uygulayıcı, *"Sizlerin de bahsettiği gibi doğrudan anlatım yöntemi ile edinilen bilgilerin yanı sıra deneyimleyerek, yaparak yaşayarak, araştırma, proje gibi etkinliklerle edindiğimiz bilgiler daha kalıcı olabiliyor. Bu tür öğrenme süreçlerindeki deneyimlerimiz daha önce de belirttiğimiz gibi kendimizi keşfetme sürecinin en önemli parçalarıdır ve kariyer sürecimizin de şekillenmesine yardımcı olur."* açıklaması ile yaşam boyu eğitim sürecinin verimliliğinin belki de en temel ögeleri diyebileceğimiz bu hususlar üzerinde durur.

4. Uygulayıcı, *"Hepimizin gelecekle ilgili hayalleri, amaçları, beklentileri vardır. Hayallerimizi gerçekleştirebilme yolunda okul seçimi de hayatımızda önemli yer tutar. Şimdi sizlerle "Lise Çekilişi" adında eğitici bir oyun oynayacağız."* der ve önceden lise isimleri (ilde bulunan) yazılmış olan küçük kâğıtların olduğu kutuyu öğrencilerin görebileceği bir masaya koyar.

5. Uygulayıcı, *"Şimdi bir kişi kutunun yanına gelerek bir lise seçip arkadaşlarına lisenin ismini söyleyecek. Sizler ise o okulun kariyerinize etki edebilecek üç olumlu özelliğini ifade edeceksiniz. Kâğıdı seçen kişi, sizin ifade ettiğiniz özelliklerden farklı olan başka bir olumlu özelliği söyleyecek. Ardından sınıftaki bir arkadaşını tahtaya çağıracak ve oyun bu şekilde devam edecek."* açıklamasını yapar ve öğrencilere örnek olması için oyunu başlatır. Kutudan çekilen lise isimleri tekrar kutuya atılmaz. Kutudaki tüm ortaöğretim kurumları bittiğinde oyun tamamlanmış olur. Uygulayıcı, süreç

içerisinde öğrencilerin kariyerlerine etki edebilecek olumlu özelliklerin söylenmesi için öğrencileri teşvik eder.

6. Uygulayıcı, etkinliğin tamamlanmasının ardından okullar ile ilgili ifadeleri değerlendirerek okul ve okul türleri ile ilgili eksik olan bilgileri tamamlar.

7. Uygulayıcı, *"Sevgili öğrenciler, bu etkinlikte ortaokul sonrası eğitim kurumları, formal ve informal öğrenme süreçleri, kariyer sürecimize katkı sunacak kişisel özelliklerimiz hakkında konuştuk."* açıklaması ile etkinliği özetler.

Değerlendirme:

Uygulayıcı etkinlik değerlendirmesine yönelik olarak öğrencilere, *"Bu etkinlikte kendi kariyer sürecinizle ilgili neleri fark ettiniz?"* sorusunu yöneltir. Ardından, öğrencilerden öğrenci uygulama kitapçığında **Ek. 2** Etkinlikten Yansıyanlar Formu'nun yer aldığı sayfayı açmalarını ve yanıtlarını bu sayfada yer alan forma yazmalarını ister. Uygulayıcı, çalışmanın tamamlanmasının ardından gönüllü öğrencilerden yanıtlarını alır ve geri bildirim vererek etkinliği sonlandırır.

Ek 1. Uygulayıcı Bilgi Formu

Formal Öğrenme:

Belirli bir amaç doğrultusunda planlı ve programlı bir şekilde gerçekleştirilen eğitime formal eğitim denir. Okullarda yada başka kurumlarda gerçekleştirilen eğitimi buna örnek gösterebiliriz. Bu yolla edindiğimiz bilgi ve deneyimlere ise formal öğrenme diyebiliriz. Bu öğrenmelerimiz sonucunda bir diplomaya ya da sertifikaya sahip oluruz.

İnformal Öğrenme:

Belli bir plan ve program olmaksızın yaşam içerisinde kendiliğinden gerçekleşen öğrenmelerimizi kapsayan sürece ise informal eğitim süreci adını veriyoruz. Bu süreç, hangi yaşta olursak olalım edindiğimiz bilgi ve deneyimleri kapsar. Televizyon izlerken, arkadaşlarımızla oyun oynarken, büyüklerimizle sohbet derken edindiğimiz bilgi ve deneyimlere informal öğrenmeler diyebiliriz.

Kıroğlu, K.(2010), Eğitimle ilgili temel kavramlar. K.Kıroğlu ve C. Ekşi (Ed.), Eğitim Bilimine Giriş (2. Baskı) içinde (s.2-16). Ankara: Pegem Akademi.

Girişimcilik/Proaktiflik

Geleceğimizi şekillendirirken mevcut koşullar karşısında hiçbir şey yapmadan uyum sağlamak yerine mevcut koşulları iyileştirmek için aktif bir şekilde sorumluluk alma sürecidir diyebiliriz. Girişimcilik/Proaktiflik, bireyin kendi kontrolünde olan ve geleceğe yönelik davranışlarını kapsar. Girişimci/Proaktif kişiler;

Mesleki geleceklerini planlamak için aktif bir şekilde çalışırlar.
Gelecek amaçlarına ulaşmak için girişimde bulunurlar.
Kariyer gelişimleriyle yakından ilgilenirler.
Olası kariyer hedefleri için kariyer planı geliştirirler.
Kişisel değerleri, ilgileri, yetenekleri ve zayıf yönleri hakkında içtenlikle düşünürler.
Olası çalışmak istedikleri alanlar hakkında bilgi toplarlar.
Kariyer gelişimlerini desteklemek için etkinliklere, kurslara ve eğitimlere katılırlar.
Mesleki açıdan kendilerine yardımcı olacak kişilerle iletişim kurarlar.
Mesleki açıdan kendilerine yardımcı olacak görev ve sorumluluklar üstlenirler.

Korkmaz O., Kırdök O., Alkal A., & Akça, M.Ş., (2020). Kariyer Adanmışlık Ölçeği: Proaktif Kariyer Davranışlarının Ölçümünün Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. International Social Sciences Studies Journal, vol.6, no.72, 4668-4677.

Ek 2. Etkinlikten Yansıyanlar Formu

Bu etkinlikte kendi kariyer sürecinizle ilgili neleri fark ettiniz?

1 .....
.....
.....

2 .....
.....
.....

3 .....
.....
.....

4 .....
.....
.....

5 .....
.....
.....

6 .....
.....
.....

7 .....
.....
.....

Etkinlik No: 2
Etkinlik Adı: Kariyer Şenliği
Yeterlik: Seçeneklerin Farkındalığı

Kazanımlar:
12. Meslek alanı ile meslek grubu kavramlarını ifade eder.
13. Meslek alanları ile meslek gruplarını sınıflandırır.
14. Meslek alanları ile meslek gruplarını ilgileriyle ilişkilendirir.
15. Meslek alanları ile meslek gruplarını yetenekleriyle ilişkilendirir.

Süre: 40 Dakika

Araç-Gereçler: A3 Renkli karton - Yapıştırıcı
Ek 1. Meslek Grupları ve Meslek Alanları Formu
Ek 2. Meslek Grupları Etkinlik Formu
Ek 3. Holland'ın Tipolojisine Göre Meslek Alanları Formları
Ek 4. Etkinlikten Yansıyanlar Formu

Uygulayıcı için Ön Hazırlık

✓ **Ek 3.** Holland'ın Tipolojisine Göre Meslek Alanları Formları A3 renkli kartonlara yapıştırılarak etkinlik alanındaki uygun 6 köşeye yapıştırılır. Formların her biri A5 boyutunda olup her kişilik tipi dört başlıkta açıklanmıştır. (Uygulayıcının etkinlik sırasında tipolojideki adlandırmaya göre anımsamalarını kolaylaştırmak amacıyla *"Biz Kimiz?"* başlığının yer aldığı bölümde çerçevenin sol üst köşesinde gri harflerle kısaltma kullanılmıştır. (R: Gerçekçi Tip, E: Girişimci Tip, İ: Araştırmacı Tip, S: Sosyal Tip, A: Sanatçı Tip, C: Geleneksel Tip).
✓ Etkinlik alanında öğrencilerin köşelerde gezebileceği şekilde oturma düzeni hazırlanır (Örneğin; **Ek 3**. Holland'ın Tipolojisine Göre Meslek Alanları Formlarının yer aldığı A3 kartonlar duvarlara yapıştırılacak ise duvar kenarlarında sıra, sandalye vb. var ise kaldırılır).

Süreç (Uygulama Basamakları)

1. Uygulayıcı; *"Merhaba, bir önceki etkinliğimizde sizlerle ilgi ve yeteneklerimizi nasıl geliştirebileceğimizi ve kariyer olanaklarını konuştuk. Bu etkinliğimizde ise sizlerle meslek alanları ve meslek grupları hakkında bilgi sahibi olarak, bu alanları ilgi ve yeteneklerimizle ilişkilendireceğiz."* açıklamasını yapar.

2. Uygulayıcı; *"Şimdi sizlerden öğrenci uygulama kitapçığınızda yer alan* **Ek 1.** *Meslek Grupları ve Meslek Alanları Formu'nu açmanızı istiyorum. Bu formda az önce bahsettiğimiz meslekler ve daha fazlasının olduğunu göreceksiniz."* der ve öğrencilerden bu formu incelemelerini ister.

3. Öğrenciler **Ek 1.** Meslek Alanları ve Meslek Grupları Formu'nu incelerken Uygulayıcı; *"Sizlerle paylaştığım formdaki kutucuklarda yer alan ve genellikle meslek olarak tanımladığımız bu kavramlar aslında meslek alanlarını ifade etmektedir. Birbiriyle yakın olan bu meslek alanlarının bir araya gelmesiyle oluşan kutuların üzerindeki başlıklara ise meslek grupları diyoruz. Örneğin avukat, hâkim, savcı birer meslek alanı iken bir araya geldiklerinde 'hukuk meslekleri' başlığı altında toplayabileceğimiz meslek grubunu oluşturmaktadır. Yine hemşirelik, doktorluk, ebelik ve eczacılık gibi meslek alanları 'sağlık hizmetleri meslek grubunu' oluşturmaktadır."* açıklamasını yapar.

4. Uygulayıcı, *"Sevgili Öğrenciler, şimdi sizlerden öğrenci uygulama kitapçığınızda yer alan* **Ek 2.** *Meslek Grupları Etkinlik Formu'nu açmanızı istiyorum. Bu formda, meslek grupları ve altında boşluklar yer alıyor. Şimdi hep birlikte bu boşlukları dolduracağız. Başlıktaki meslek gruplarının ilginizi çektiğini düşünelim. Bu ilgileriniz doğrultusunda boşlukları hangi meslek alanları ile doldururdunuz?"* yönergesini verir ve öğrencilerin

tüm alanları doldurmaları için öğrencileri teşvik eder. Uygulayıcı öğrencilerin çalışmalarını tamamlamaları için 10 dakika süre verir.

5. Öğrencilerin formları doldurmalarının ardından gönüllü olan öğrencilerden kısaca paylaşımları alınır.

6. Uygulayıcı; *"Tüm sınıflandırmalarda olduğu gibi meslek sınıflandırmaları da belirlenen kriterlere göre yapılmaktadır. Kriterlerin değişmesiyle sınıflandırmalar da değişebileceği için farklı meslek sınıflandırmaları da karşınıza çıkabilecektir."* açıklamasını yapar.

7. Uygulayıcı, *"Şimdi sizlerle büyük bir şenlik alanına gittiğimizi hayal etmenizi istiyorum. Belki Adana'da Portakal Çiçeği Festivalinde, belki Edirne Hıdırellez Festivalindeyiz. Şenlik alanına girdiğimizde insanların altı köşede gruplar hâlinde bulunduklarını ve çok eğlendiklerini gördük. Sonra bir de baktık ki hemen sol köşede teknisyenlik, beden eğitimi öğretmeni, diğer köşede biyolog, astronot, antropolog gibi meslek (örnekler köşelere yapıştırılmış olan meslek alanları ile arttırılabilir) alanlarından kişiler yer alıyor."* açıklamasını yapar. Ardından **Ek 3.** Holland'ın Tipolojisine Göre Meslek Alanları Formları'nın yerleştirilmiş olduğu altı köşeyi işaret ederek *"Şimdi sizlerden bütün köşeleri dolaşmanızı ve köşelerde yer alan meslek alanlarını ve meslek gruplarını incelemenizi istiyorum. İlgilerinizi göz önünde bulundurarak ilk hangi insanlarla tanışmak istediğinizi belirlemenizi istiyorum. Tabii hep aynı köşede kalmak sıkıcı olabilir. Bu sebeple daha sonra yine ilgileriniz doğrultusunda geçmek istediğiniz ikinci ve üçüncü köşeyi de düşünmenizi istiyorum."* der. Öğrencilerden her bir köşeyi gezdikten sonra ilk köşelerine geçmeleri istenir.

8. Uygulayıcı; "*Daha önce seçtiğiniz köşelerde ilgilerinizi dikkate aldınız. Şimdi de bulunmak istediğiniz köşeleri yeteneklerinize göre tekrar değerlendirmenizi istiyorum."* yönergesini verir. Bulundukları köşeyi değiştirmek isteyen öğrenciler için 1-2 dakika zaman tanınır.

9. Uygulayıcı;
✓ İlk aşamada bulunduğunuz köşeyi değiştirmenizde neler etkili oldu?
✓ Köşeleri dolaşırken ilgi ve yetenekleriniz ile ilgili neleri fark ettiniz?
sorularını yöneltir ve gönüllü olan öğrencilerden paylaşımları alarak geri bildirimler verir.

10. Uygulayıcı; *"Gördüğümüz üzere tercih edeceğimiz meslek alanları ve meslek grupları ilgi ve yeteneklerimize göre farklılaşabilir. İlgi duyacağımız alanlarda yeteneğimiz olabileceği gibi yeteneğimizin olduğu alanlara ilgi duymayabiliriz. İlgi ve yeteneklerimizi ortak paydalarda buluşturacağımız meslek alanları ve meslek*

grupları bizleri kariyer yolculuğumuzda mutluluğa ulaştıracaktır. Bu sebeple kendimizi tanıma serüvenimizde ilgi ve yeteneklerimizi keşfedeceğimiz olanakları değerlendirerek yolculuğumuzu zenginleştirmemiz gerektiğini unutmayalım." açıklamasını yapar.

11. Uygulayıcı; *"Sevgili öğrenciler, bu oturumumuzda meslek alanları ve meslek grupları kavramlarını inceledik. Bunun yanında ilgi ve yeteneklerimiz doğrultusunda kendimizi yakın hissettiğimiz meslek alanlarıyla bağ kurduk."* açıklamasını yaparak oturumu özetler.

Değerlendirme:

Uygulayıcı etkinlik değerlendirmesine yönelik olarak öğrencilere aşağıdaki soruları yöneltir:

- ✓ Meslek alanı ve meslek grubu deyince aklınıza ne geliyor?
- ✓ İlgi ve yeteneklerimizle meslek alanları arasında nasıl bir ilişki kurdunuz?
- ✓ Sizce farklı meslek alanlarını bir meslek grubu hâline getiren şeyler nelerdir?

Ardından, öğrencilerden öğrenci uygulama kitapçığında **Ek 4.** Etkinlikten Yansıyanlar Formunun yer aldığı sayfayı açmalarını ve yanıtlarını bu sayfada yer alan forma yazmalarını ister. Uygulayıcı, çalışmanın tamamlanmasının ardından gönüllü öğrencilerden yanıtları alır ve geribildirim vererek oturumu sonlandırır.

Ek 1. Meslek Grupları ve Meslek Alanları Formu

BİLİM VE MÜHENDİSLİK İLE İLGİLİ MESLEK MENSUPLARI

- Grafik ve Multimedya Tasarımcısı
- Fizikçiler ve Astronom
- Meteorolog
- Jeolog Jeofizikçi
- Matematik Müh.
- Biyolog Botanikçi
- Endüstri Müh.
- İnşaat Müh.
- Ürün ve Giysi Tasarımcısı
- Elektroteknoloji Müh.
- Telekominikasyon Müh.
- Mimar
- Kimyager
- Zoolog
- İstatistikçi
- Çevre Müh.
- Üretim Müh.
- Metalürji Müh.
- Kimya Müh.
- Maden Müh.
- Makine Müh.

SOSYAL VE KÜLTÜR İLE İLGİLİ MESLEK MENSUPLARI

- Radyo, Televizyon Medya Sunucusu
- Arşivci
- Ekonomist
- Antropolog
- Coğrafyacı
- Felsefeci
- Müzisyen
- Dansçı
- Yönetmen
- Sosyal Hiz. ve Danışmanlık
- Psikoljik Danışman
- Küratör
- Tarihçi
- Aktör
- Yazar
- Sosyolog
- Şarkıcı
- Akrobat
- Yapımcı
- Kütüphaneci
- Sosyolog
- Arkeolog
- Psikolog
- Besteci
- Koreograf
- Palyaço
- Sihirbaz
- Gazeteci

NİTELİKLİ TARIM, ORMANCILIK VE SU ÜRÜNLERİ ÇALIŞANLARI

- Orman Ağaçlandırma ve Fidan Yetiştirme İşçisi
- Orman Gençleştirme ve Bakım İşçisi
- Ağaç Kesme ve Boylama Operatörü
- Kendi Geçimine Yönelik Toplayıcısı
- Tarla Bitkileri Yetiştiriciliği
- Su Ürünleri Yetiştiriciliği
- Sebze Yetiştiriciliği
- Bahçıvan
- Hayvan Bakıcısı
- Çiftçi
- Çoban
- Balıkçı

SAĞLIK İLE İLGİLİ MESLEK MENSUPLARI

- Optometris ve Optimik Optisyen
- Diyetisyenler ve Beslenme Uzmanı
- İşitme ve Optalmik Optisyen
- Tıp Doktorları
- Ebe
- Diş Hekimi
- Paramedikal Pratisyen
- Hemşire
- Veteriner
- Eczacı
- Fizyoterapist

KİŞİSEL HİZMET VEREN ELEMANLAR

- Ulaştırma Hizmetleri Muavini
- Temizlik ve Bakım Elemanı
- Uçak Kabin Memuru
- Seyahat Rehberi
- Aşçı
- Kuaför
- Bina Sorumlusu
- Garson
- Güzellik Uzmanı
- Ev Hayvanı Bakıcısı

EĞİTİM İLE İLGİLİ MESLEK MENSUPLARI

- Üniversite ve Yüksek Öğretim Elemanı
- Eğitim Yöntemleri Uzmanı
- Dans ve Halkoyunları Eğitmeni
- Mesleki Eğitim Öğretmeni
- Ortaöğretim Öğretmeni
- Okul Öncesi Öğretmeni
- Bilgi Teknolojisi Eğiticisi
- Özel Eğitim Öğretmeni
- Sınıf Öğretmeni
- Diğer Sanat Öğretmeni
- Diğer Dil Öğretmeni

İNŞAAT İLE İLGİLİ ÇALIŞAN SANAATKARLAR

- Havalandırma/Klima ve Soğutma Tesisatı
- Bakım ve Onarım İşleri Çalışanı
- Tuğla Örme Ustası
- Beton İşlerinde Çalışanı
- Yer ve Duvar Döşemecisi
- Yalıtım İşlerinde Çalışanı
- Su ve Boru Tesisatçısı
- Ev İnşaatçısı
- Taş Ustası
- Çatı Kaplayıcısı
- Marangoz
- Doğramacı

BÜRO HİZMETLERİ ÇALIŞANLARI

- Muhasebe Kayıtları Tutan Büro Elemanı
- Müşteri Hizmetlerinde Çalışma Elemanı
- Klavye Kullanan Operatör
- Danışma Elemanı
- Müşteri Danışma Elemanı
- Otel Resepsiyonisti
- Depo Sorumlusu
- Sekreter
- Veznedar

SATIŞ, PAZARLAMA VE HALKLA İLİŞKİLER İLE İLGİLİ MESLEK MENSUPLARI

- Mağaza vb. Bölüm Sorumlusu
- Servis İstasyonu Hizmet Elemanı
- Teknik ve Medikal Satışlar
- Satış Tanıtım Elemanı
- Reklam ve Pazarlama
- Satış Elemanları
- Bilet Satıcıları
- Manken
- Model
- Kasiyerler
- Halkla İlişkiler

EL SANATLARI VE ÇALIŞANLARI

- Tekstil Deri ve Benzer Malzeme Kullanan Elişi Çalışanı
- Mücevher ve Değerli Metallerde Çalışanı
- Müzik Aleti Yapımcısı ve Akortçusu
- Çanak, Çömlekçi
- Cam Eşya Yapımcısı

BİLGİ İLETİŞİM TEKNOLOJİSİ İLE İLGİLİ MESLEK MENSUPLARI

- Veritabanı Tasarımcıları ve Yöneticisi
- Web ve Çoklu Ortam Geliştiricisi
- Yazılım Geliştiricisi
- Uygulama Programcısı
- Sistem Analisti
- Sistem Yöneticisi

FİNANS İLE İLGİLİ MESLEK MENSUPLARI

- Finans ve Yatırım Danışmanı
- Muhasebeci
- Finans Analisti

KORUMA HİZMETİ VEREN ELEMANLAR

- Arama Kurtarma Personeli
- İtfaiyeci
- Gardiyan
- Polis Memuru
- Güvenlik Görevlisi

HUKUK İLE İLGİLİ MESLEK MENSUPLARI

- Avukat
- Savcı
- Hakim

YARDIMCI TEKNİK MESLEK MENSUPLARI

- CNC Programcısı
- Tekniker
- Laborant
- Şef
- Teknisyen
- Süpervizörler
- Operatör
- Ustabaşı

Ek 2. Meslek Grupları Etkinlik Formu

Bilim ve Mühendislik İle İlgili Meslek Mensupları

1 .....

2 .....

Sosyal ve Kültür İle İlgili Meslek Mensupları

1 .....

2 .....

Eğitim İle İlgili Meslek Mensupları

1 .....

2 .....

Koruma Hizmeti Veren Elemanlar

1 .....

2 .....

Bilgi ve İletişim Teknolojisi İle İlgili Meslek Mensupları

1 .....

2 .....

Finans İle İlgili Meslek Mensupları

1 .....

2 .....

Hukuk İle İlgili Meslek Mensupları

1 .....

2 .....

Kişisel Hizmet Verne Elemanlar

1 .....

2 .....

Satış, Pazarlama ve Halkla İlişkiler İle İlgili Meslek Mensupları

1 .....

2 .....

Yardımcı Teknik Meslek Mensupları

1 .....

2 .....

Nitelikli Tarım, Ormancılık ve Su Ürünleri Çalışanları

1 .....

2 .....

El Sanatları ve Çalışanları

1 .....

2 .....

İnşaat İle İlgili Çalışan Zanaatkârlar

1 .....

2 .....

Sağlık İle İlgili Meslek Mensupları

1 .....

2 .....

Büro Hizmetleri İle İlgili Çalışanlar

1 .....

2 .....

Ek 3. Holland'ın Tipolojisine Göre Meslek Alanları Formları

R

BİZ KİMİZ?

✓ Bizler insanlarla vakit geçirmektense makinelerle, teknik aletlerle, sporla veya hayvanlarla ilgilenmeyi daha çok severiz.
✓ Sanat ve felsefe gibi soyut konular yerine somut şeylerle uğraşmak daha çok ilgimizi çeker.
✓Bir şeyler tamir etmeyi severiz.
✓İlgilendiğimiz spor dalında saatlerce antrenman yapmak bizi mutlu eder.
✓Günlük rutinlerimiz bizim için önemlidir.
✓Sportif faaliyetlerde ve teknik el becerisi gerektiren işlerde başarılıyızdır.

TİPİK MESLEKLER

- Arkeolog
- Pilot
- İnşaat Mühendisi
- Ormancılık
- Peyzaj Mimarı
- Elektrik Tesisatçısı
- Polis
- Marangoz
- Teknik Eğitim
- Optisyen
- Otomotiv
- Teknisyen
- Beden Eğitimi Öğretmeni
- Jeoloji Mühendisi
- Denizci
- Makine Mühendisi

BELİRGİN ÖZELLİKLER

- Uyumlu
- Doğal
- Sağduyulu
- İçten
- Sistematik
- Pratik
- İnatçı
- Kontrollü
- Tutumlu
- Sabırlı
- Azimli
- Açık sözlü
- Kolay anlaşılır
- Harbi
- Alçak gönüllü
- Sade
- Rekabetçi

ÇALIŞMA ORTAMINDA İLGİMİZİ ÇEKENLER

- El becerisi gerektiren
- Fiziksel etkinlikler
- Dışarda çalışma
- Mekanik-teknik
- Tamir etme
- Alet-Makine kullanma
- Spor yapma
- Nesnelerle çalışma
- Bir şey inşa etme
- Fiziksel Güç Kullanma

BİZ KİMİZ?

✓ Bizler sorgulayıcı bir bakış açısına sahibiz.
✓ Sistematik deneysel ve bilimsel çalışmaları severiz.
✓ Söylenen şeyleri araştırmadan hemen inanmayız. Meraklıyız. Grup çalışmalarından çok bireysel çalışmaları severiz. Lider olmayı pek istemeyiz.
✓ İçe dönük olduğumuz söylenebilir. Popüler olmaktan ve kurallardan hoşlanmayız. Koleksiyon yapmaktan hoşlanırız. Bir şeyleri birleştirerek yeni şeyler ortaya çıkarmayı severiz. Bilimsel ve akademik başarılara önem veririz.
✓ Genellikle paramızla teknolojik gereçler, farklı mekanik sistemli şeyler almak isteriz. Gözlem yapmaktan, öğrenmekten, araştırmaktan, değerlendirmekten ve ölçmekten hoşlanırız.

TİPİK MESLEKLER

- Biyolog
- Genetik Uzmanı
- Matematikçi
- Kimyager
- Fizikçi
- Araştırma Analizcisi
- Astronot
- Antropolog
- Tıp Teknisyeni
- Anestezist
- Arkeolog
- Ekonomist
- Elektrik Mühendisi
- Jeolog
- Psikolog
- Doktor
- Çevre Mühendisliği

BELİRGİN ÖZELLİKLER

- Analitik
- Gözlemci
- Karmaşık
- İşine Dalan
- Eleştirel
- İçe dönük
- Meraklı
- Özgün
- Entelektüel
- Titiz
- Mantıklı
- Kararlı
- Karamsar
- Azimli
- Sistematik
- Tedbirli
- Görev Odaklı

ÇALIŞMA ORTAMINDA İLGİMİZİ ÇEKENLER

- Matematik becerisi
- Eleştirel analiz
- Soyut problemler
- Akademik işler
- Karmaşık hesaplar
- Fikirler açıklamak
- Bağımsız çalışmak
- Bilimsel yazılar yazmak
- Araştırma yapmak
- Zihinsel güç kullanma

A

BİZ KİMİZ?

✓ Dans, müzik ve sanat gibi alanlara ilgiliyizdir.
✓ Bağımsız ve planlı olmayan ortamlarda bulunmayı severiz.
✓ Yaratıcı ve özgün işler yapmayı severiz.
✓ Sanatsal becerilerimiz iyidir.
✓ Yeni şeyler denemeyi severiz.
✓ Fikir ve nesnelerle ilgileniriz.
✓ Paramızı sanatsal faaliyetlere (tiyatro, film, sanat sergisi vb.), resim, kitap, dergi gibi şeylere harcamayı severiz.

UYGUN MESLEKLER

- Yazar
- Ressam
- Aktör
- Tiyatro Sanatçısı
- Müzisyen
- Kompozitör
- Dekoratör
- Mimar
- İç Mimar
- Yabancı Dil Öğretmeni
- Edebiyat Öğretmeni
- Sanat Öğretmeni

BELİRGİN ÖZELLİKLER

- Soyut
- Hayalci
- Estetik
- Dürtüsel
- Yaratıcı
- İdealist
- Belirsiz
- Yenilikçi
- Özgün
- Karmaşık
- Sezgileri Güçlü
- Duyarlı
- Etkileyici
- İçedönük
- Bağımsız
- Fevri

ÇALIŞMA ORTAMINDA İLGİMİZİ ÇEKENLER

- Şiir yazma
- Roman yazma
- Dizayn etme
- Ürün geliştirme
- Yaratıcı düşünme
- Özgür iş ortamı
- Çizmek-boyamak
- Müzik aleti
- Şarkı-dans
- Yabancı dil konuşma
- Tiyatro

S

BİZ KİMİZ?

✓Bireysel çalışmalardansa grup çalışmalarını daha çok severiz.
✓Kişiler arası ilişkimiz ve konuşma becerimiz yüksektir.
✓İletişim kurmayı severiz ve rahatlıkla yakın ilişkiler oluşturabiliriz.
✓Başkalarının ihtiyaçlarına karşı duyarlıyızdır.
✓İnsanların rahatı ve mutluluğu bizim için önemlidir.
✓Başkalarını eğiterek geliştirmeyi, yardım etmeyi, bilgilendirmeyi severiz.
✓İkna kabiliyetimiz yüksektir.
✓Makinelerle çalışmaktan hoşlanmayız.

TİPİK MESLEKLER

- Sosyal Hizmet Uzmanı
- Rehabilitasyon Danışmanı
- Psikolog
- Psikolojik Danışman
- Halkla İlişkiler Uzmanı
- Üniversite Öğretim Elemanı
- Öğretmen
- Tarihçi
- Hemşire

BELİRGİN ÖZELLİKLER

- Yardımsever
- Sorumluluk sahibi
- İş birliğini seven
- Empati kurabilen
- Arkadaş canlısı
- İçten
- Sabırlı
- Nazik
- Anlayışlı
- Güvenilir
- Hoşgörülü
- Şefkatli
- Konuşkan
- Sıcak
- Sevecen
- Kibar
- İnsancıl
- Dost

ÇALIŞMA ORTAMINDA İLGİMİZİ ÇEKENLER

- Başka insanlarla ilişki
- Halkla ilişki
- Başkalarına öğretmek
- Grup çalışmaları
- Başkalarına danışmanlık
- Kendini ifade etmek
- Etkinlik yönetme
- Başkalarına yardım
- Bakım yapma
- Grupla çalışma

E

BİZ KİMİZ?

- ✓ İyi konuşmacıyızdır.
- ✓ Başkalarını etkileyebiliriz ve liderlik becerimiz yüksektir.
- ✓ İnsanlarla ve bilgiyle çalışmayı severiz.
- ✓ Uzun süreli düşünme gerektiren işlerden hoşlanmayız.
- ✓ Amaca ulaşmak için yüksek motivasyona sahibiz.
- ✓ Başkalarını motive etmeyi ve satış becerisi gerektiren işleri severiz.
- ✓ İnsanları yönetmeyi severiz.
- ✓ Yüksek statü ve güce önem veririz.
- ✓ Paramızla lüks tatiller, büyük arabalar, güzel elbiseler almak isteriz.
- ✓ Organize edilmiş çalışmaları severiz.

TİPİK MESLEKLER

- Pazarlamacı
- Komisyoncu
- Menajer
- Politikacı
- Avukat
- Satış Danışmanlığı
- Bankacı
- Sigortacı
- Halkla İlişkiler
- Kredi Uzmanı
- Gazeteci
- Endüstri Mühendisi
- İletişim
- İşletmeci
- İktisatçı
- Borsacı
- Turizmci

BELİRGİN ÖZELLİKLER

- Dışa dönük
- Enerjik
- Kendine güvenli
- Atılgan
- Fevri
- İkna yeteneği yüksek
- Sabırsız
- Meraklı
- Maceracı
- İyimser
- Sosyal
- Konuşkan
- Hırslı
- Doğal
- İkna edici
- Maceraperest
- Girişken
- Lider
- Etkileyici
- Popüler

ÇALIŞMA ORTAMINDA İLGİMİZİ ÇEKENLER

- Risk alma
- Ticaret
- Finans
- Karar verme
- Pazarlama
- Konuşma yapma
- Liderlik
- Kendi işini yapma
- Güç ve statü
- Gelişme olanağı

C

BİZ KİMİZ?

✓Kuralları ve düzeni severiz.
✓Net olmayan, belirsiz iş ve ortamlardan hoşlanmayız.
✓Güce, statüye ve üne önem veririz.
✓Uzun süreli düşünce gerektiren işleri sevmeyiz.
✓Fiziksel beceri ve iletişim gerektiren işlerden hoşlanmayız.
✓İyi planlanmış ve düzenlenmiş iş ortamlarını severiz.
✓Serbestlik ve düzensizlikten hoşlanmazlar.
✓Kolayca para harcamak istemez, tutumludur.
✓Ayrıntılı ve dikkatli bir şekilde ilgilenmeyi severiz
✓Kayıt tutmayı, hesaplamayı, kontrol işlemlerini, veri işleme makinelerini kullanmayı severiz.

TİPİK MESLEKLER

- Banka Veznedarı
- Kütüphaneci
- Daktilograf
- Postacı
- Muhasebeci
- Kitapçı
- Finans Elemanı
- Bilgisayar operatörü
- Vergi Uzmanı
- Bankacı
- Sınıf Öğretmeni
- Sigortacı
- Mali Müşavir
- Memur
- Laborant
- Muhasebeci
- İstatistik Uzmanı

BELİRGİN ÖZELLİKLER

- Dikkatli
- Titiz
- İtaatkâr
- Tutarlı
- Esnek olmayan
- Düzenli
- Sebatkâr
- Vicdanlı
- Çekingen
- Özenli
- Uysal
- Sistemli
- Kuralcı
- İş birliğine yatkın
- Sadık
- Kontrollü
- Vefalı
- Kibar

ÇALIŞMA ORTAMINDA İLGİMİZİ ÇEKENLER

- Sistem kurma
- Rutin uygulama
- Prosedürü takip
- Sayısal işlemler
- Büro işleri
- Detaylarla ilgilenme
- Ticari yazışma
- Organize etme
- İçeride çalışma
- Rapor yazma
- Kontrol etme

Ek 4. Etkinlikten Yansıyanlar Formu

Meslek alanı ve meslek grubu deyince aklınıza ne geliyor?

.....

.....

.....

.....

İlgi ve yeteneklerimizle meslek alanları arasında nasıl bir ilişki kurdunuz?

.....

.....

.....

.....

Sizce farklı meslek alanlarını bir meslek grubu hâline getiren şeyler nelerdir?

.....

.....

.....

.....

4. OTURUM

Etkinlik No: 1
Etkinlik Adı: Karar Döngüm
Yeterlik: Karar Verme Yetkinliği

Kazanımlar:

1. Karar vermenin yaşamdaki önemini kavrar.
2. Karar verme durumuyla karşılaştığında mevcut seçeneklerini listeler.
3. Karar verme sürecine yönelik farklı alternatifler oluşturur.
4. Karar verme sürecinde yaşadığı problemlerin çözümüne yönelik seçeneklerini değerlendirir.

Süre: 40 Dakika

Araç-Gereçler: Tahta kalemi
Akıllı tahta/projeksiyon cihazı
Ek 1. Karar Verme Döngüsü Formu
Ek 2. Karar Verme Döngüsü Örneği
Ek 3. Karar Durumu 2 Öğrenci Formu
Ek 4. Etkinlikten Yansıyanlar Formu

Uygulayıcı İçin Ön Hazırlık :

✓ Uygulayıcı uygun ortam ve araç-gereçleri hazırlar. Yönergeye hâkim olmak için etkinliği önceden okur.
✓ Uygulayıcının etkinlik öncesinde *"karar verme süreci ve karar verme döngüsü"* hakkında araştırma yapması ve belirtilen kaynağı incelemesi faydalı olacaktır. Bakınız; (Kırdök, 2015)

Süreç (Uygulama Basamakları)

1. Uygulayıcı, öğrencilere *"Merhaba, hoş geldiniz, bir önceki oturumda sizlerle meslek alanlarını tanıma ve yaşam boyu eğitim sürecinde proaktiflik üzerinde durduk. Bu oturumda ise karar vermenin önemi ve karar verme süreci ile ilgili etkinlikler yapacağız."* şeklinde açıklama yaptıktan sonra ısınma oyununa geçiş yapar.

2. Uygulayıcı, *"Şimdi sizlerle "Mevsim Kararı" isimli oyunu oynayacağız."* der. Uygulayıcı tarafından dört mevsim tahtaya yazılır ve sınıf içerisinde mevsim köşeleri oluşturulur. Ardından *"Şu an hangi mevsimde olmak isterdiniz?"* sorusunu sorar ve öğrencilerin sınıf içerisinde belirlenen mevsim bölgelerine geçmelerini ister. Her mevsimden birkaç öğrencinin neden o mevsimi tercih ettiklerini, kararlarını neye göre verdiklerini sorup cevaplarını sınıftaki öğrenciler ile paylaşmalarını ister. Paylaşımların ardından uygulayıcı *"Yaşamımızda bugün ne giyeceğimizden tutun da lisede hangi okula gideceğimize kadar çok geniş kapsamda bir karar verme süreci ile karşı karşıyayız. Bundan dolayı bu süreç oldukça önemli bir konudur ve sağlıklı bir karar süreci yürütülmelidir. Şimdi sizlerle daha sağlıklı kararlar verebilmek için Karar Verme Döngüsü etkinliğimizi yapacağız."* açıklamasını yapar.

3. Uygulayıcı, öğrencilerden öğrenci uygulama kitapçığının ilgili sayfasında yer alan **Ek 1.** Karar Verme Döngüsü Formu'nu açmalarını ister ve aynı zamanda formu tahtaya yansıtır. Ardından öğrencilere, "Sevgili öğrenciler karar verme süreci bireyin karar vermek amacıyla kullandığı karar verme becerilerini kapsamaktadır. Bireyin bu becerilerini kullandığı karar verme döngüsü beş aşamadan oluşmakta ve bu döngü aktif bir şekilde sürekli devam etmektedir. Bu aşamalar durumu tanımlama **(a)**, mevcut alternatifleri düşünme **(b)**, olası alternatifler üretme **(c)**, alternatifleri sıralama **(d)**, durumu çözecek eyleme geçme **(e)** şeklinde açıklanmaktadır (Kırdök, 2015).

a. Durumu tanımlamada, var olan bir durumun veya problemin ortaya koyularak tanımlanması,

b. Mevcut alternatifleri düşünmede, tanımlanan durum veya problemin çözümüne yönelik akla ilk gelen alternatiflerin ortaya koyulması,

c. Olası alternatifler üretmede, durumun çözümüne yönelik mevcut alternatiflerin haricinde yeni çözüm önerilerinin üretilmesi ve farklı alternatifler oluşturulması,

Uygulayıcıya Not: Olası alternatifler üretme aşamasında öğrenciler uygulayıcı tarafından özellikle yeni ve farklı alternatifler üretilmesi noktasında yönlendirilmelidir. Uygulayıcı öğrencilerin bakış açısını genişletecek örneklerle öğrencileri cesaretlendirip teşvik etmelidir. Uygulayıcı bu aşamada, Adana ilinin Kozan ilçesinde yaşayıp Kozan Fen Lisesini düşünen bir öğrenciye Türkiye'de her ilde fen lisesi olduğunu ifade edebilir.

d. Alternatifleri sıralamada, mevcut çözümlerin ve yeni çözüm önerilerinin fayda sağlama durumuna göre sıralanması,

e. Durumu çözecek eyleme geçmede ise sıralanan çözüm yollarının en uygun olanını uygulamaya koyulması ifade edilmektedir. Şimdi karar verme döngüsü ile ilgili bir örnek yapalım." açıklamasını yapar. Ardından uygulayıcı Karar durumu 1'de yer alan durumu öğrencilere, öğrenci uygulama kitapçığının ilgili sayfasında yer alan **Ek 2.** Karar Verme Döngüsü Örneği üzerinden takip etmelerini söyleyerek anlatır.

Karar Durumu 1 (Örnek): Büyük bir uluslararası şirketin yöneticisi olarak görev yapıyorsunuz. Bir iş seyahati kapsamında bir adaya gittiniz ve işlerinizi bitirdikten sonra evinize dönmeniz gerekiyor? Evinize nasıl dönmeyi tercih edersiniz?

4. Uygulayıcı, sonrasında öğrencileri üç gruba ayırır. Gruplara ayrılan öğrencilere Karar Durumu 2'yi anlatarak öğrencilerden, öğrenci uygulama kitapçığının ilgili sayfasında yer alan **Ek 3.** Karar Durumu 2 Öğrenci Formu'nu açmalarını ister. Her grubun kendi durumuyla ilgili çalışmasını bu form üzerinde gerçekleştireceğini öğrencilere açıklar. Sonrasında karar verme döngüsüne göre sırasıyla gruplardan paylaşımlarını alır.

Karar Durumu 2: Liseye giriş sınavından bütün liseleri tercih edebilecek bir puan aldınız. Öğrenim görmek istediğiniz liseyi nasıl belirlerdiniz?

5. Uygulayıcı *"Sizlerin de gördüğü gibi karar verme sürecinde kullandığımız karar verme döngüsü daha kolay ve daha sağlıklı karar almamızı sağlıyor. Bundan sonraki hayatınızda karşılaştığınız karar verme süreçlerinde bu yöntemi kullanarak önemli kararlarınızı alabilirsiniz."* şeklinde açıklama yaparak etkinliği özetler.

Değerlendirme:

Uygulayıcı etkinlik değerlendirmesine yönelik olarak öğrencilere, *"Şu an bir karar vermeniz gerekse nasıl bir yol izlersiniz?"* sorusunu yöneltir. Ardından, öğrencilerden öğrenci uygulama kitapçığında **Ek. 4** Etkinlikten Yansıyanlar Formunun yer aldığı sayfayı açmalarını ve yanıtlarını bu sayfada yer alan forma yazmalarını ister. Uygulayıcı, etkinlik sürecinde zorluk yaşayan öğrencilere geri bildirimler vererek yardımda bulunabilir. Uygulayıcı, çalışmanın tamamlanmasının ardından gönüllü öğrencilerden yanıtlarını alır ve geribildirim vererek etkinliği sonlandırır.

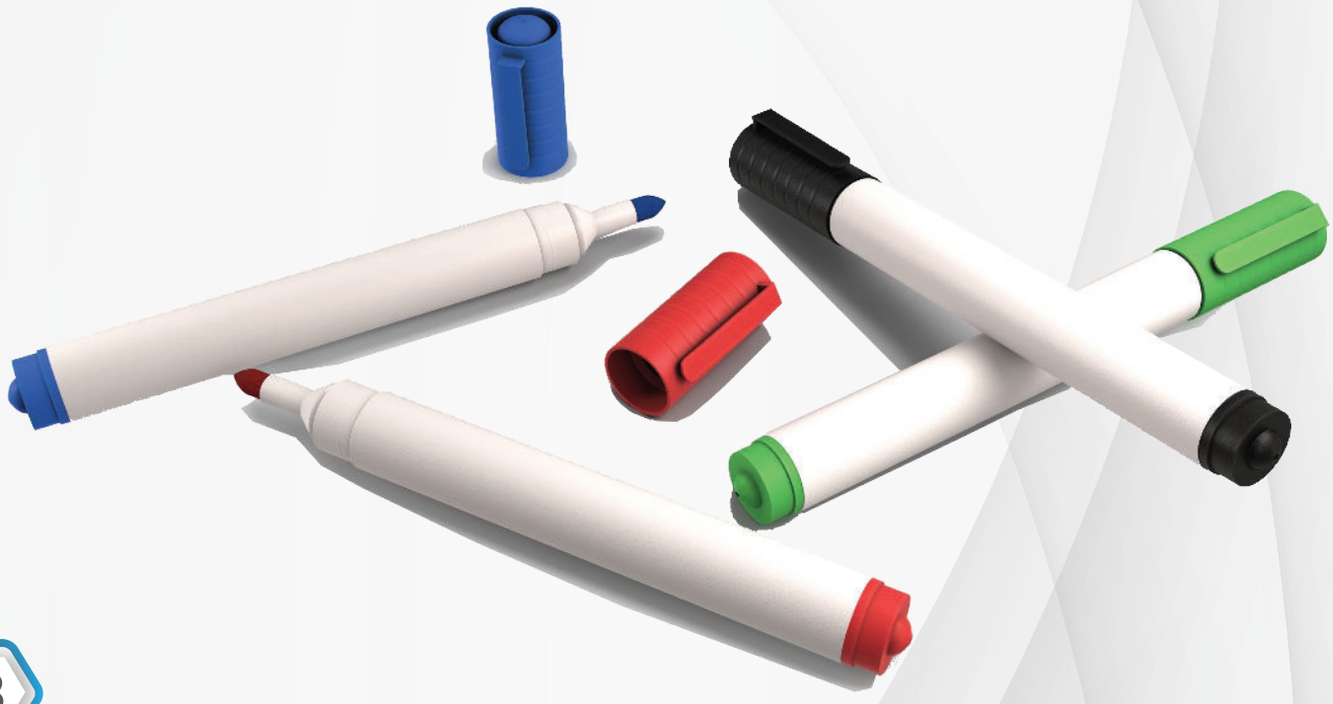

Ek 1. Karar Verme Döngüsü (Kırdök, 2015)

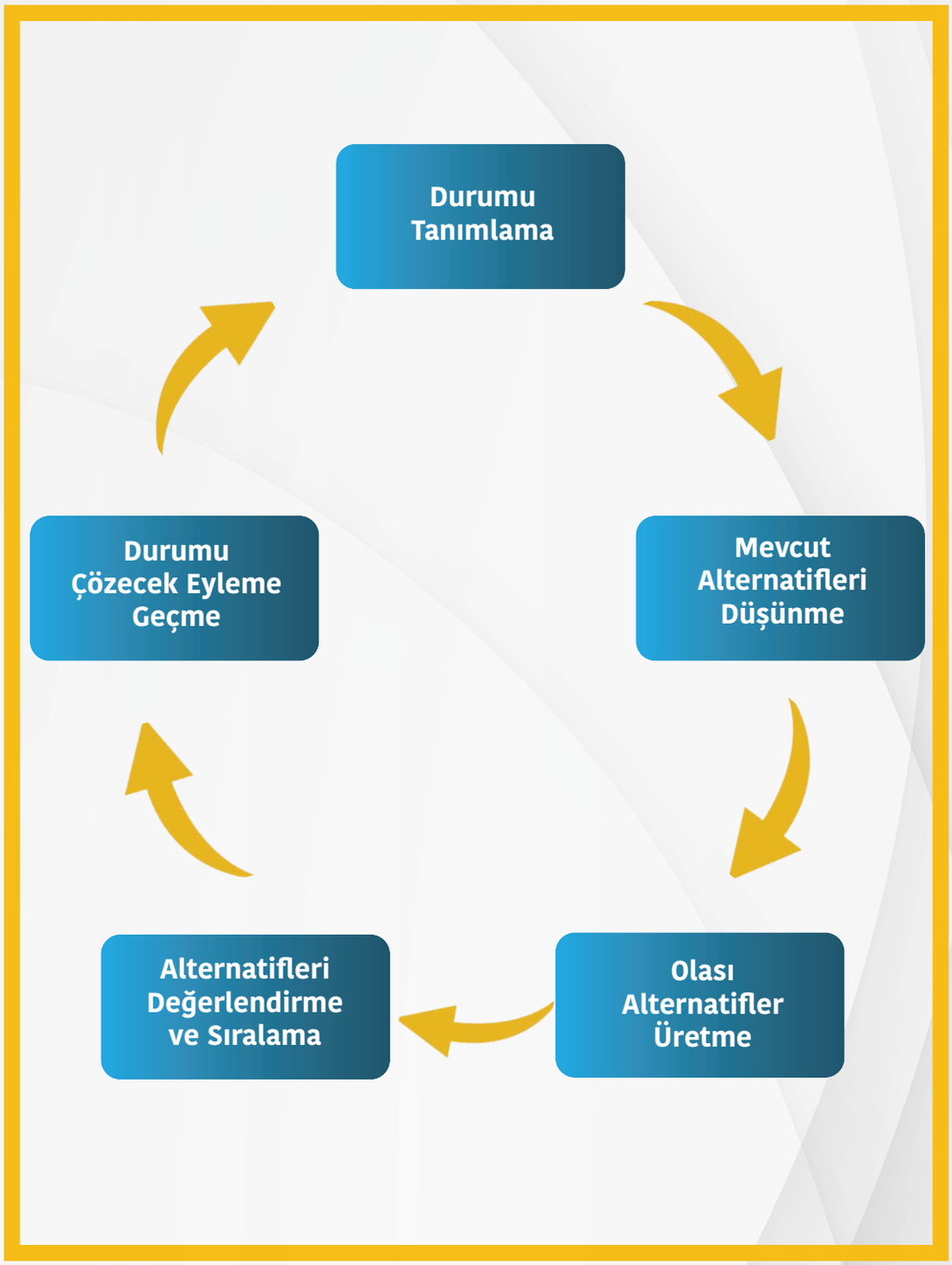

Ek 2. Karar Verme Döngüsü Örneği

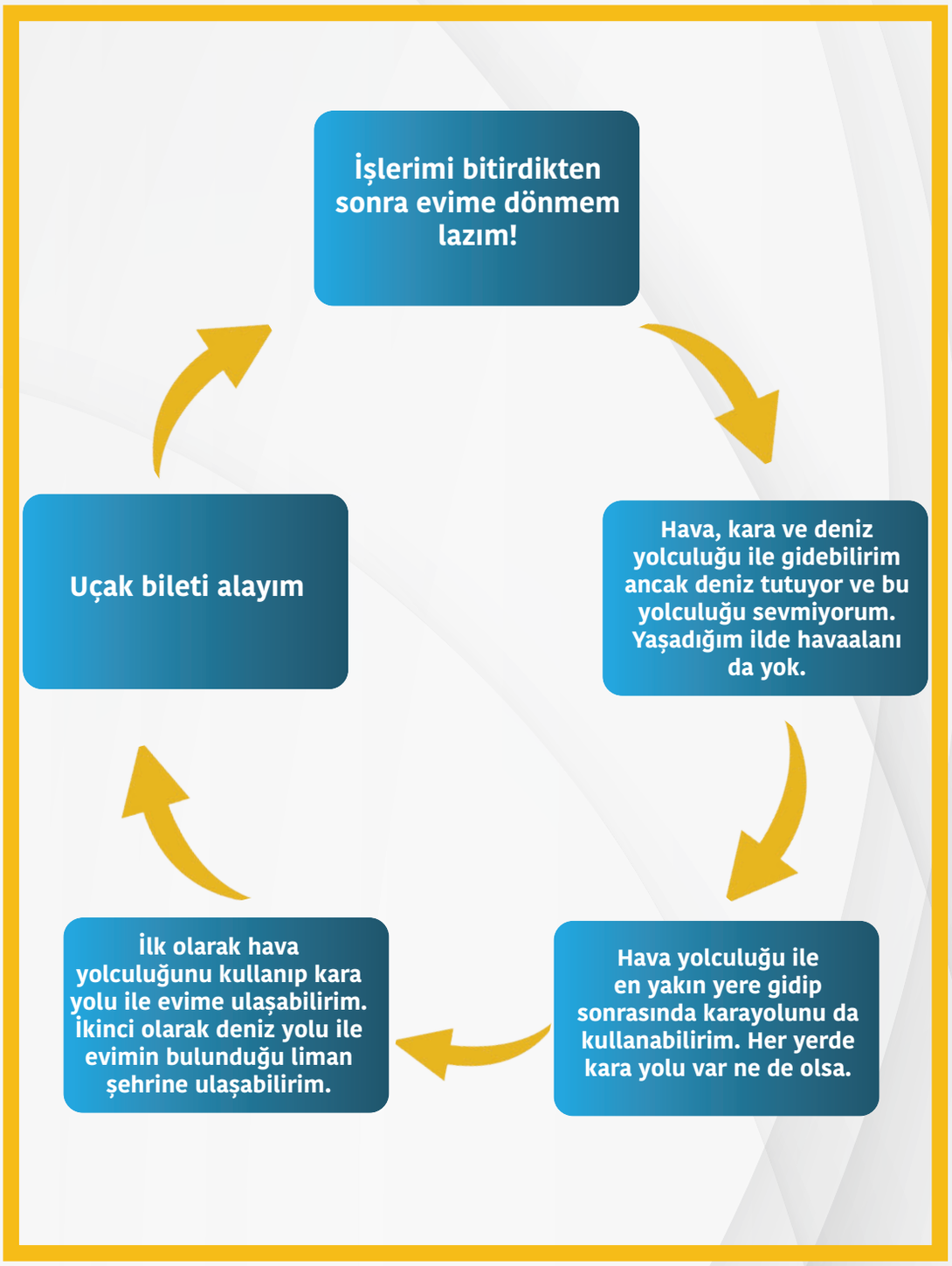

Ek 3. Karar Durumu 2 Öğrenci Formu

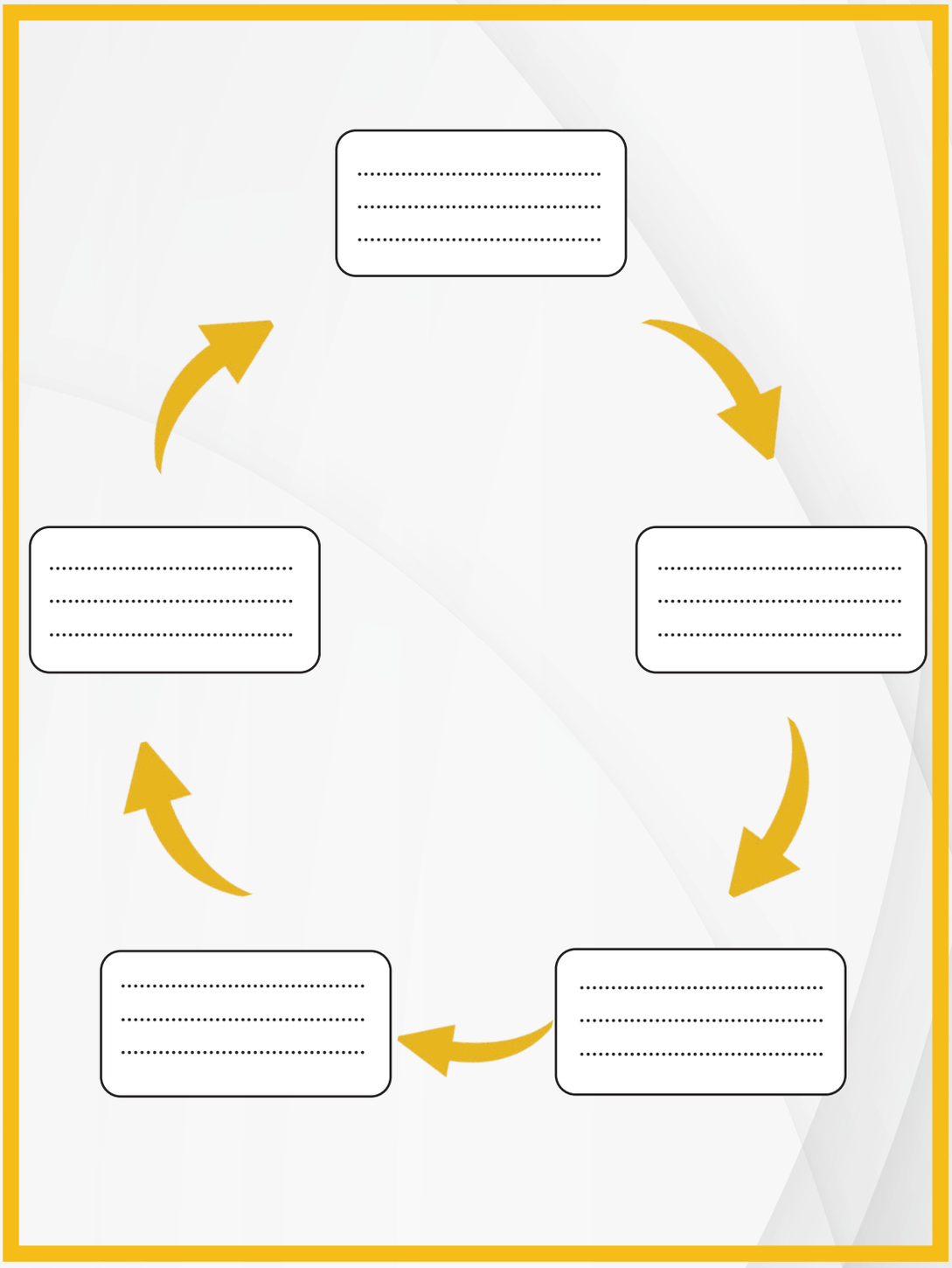

Ek 4. Etkinlikten Yansıyanlar Formu

Şu an bir karar vermeniz gerekse nasıl bir yol izlersiniz?

1
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

5
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Etkinlik No: 2
Etkinlik Adı: Kararlı Adımlar
Yeterlik: Karar Verme Yetkinliği

Kazanımlar:

5. Kararlarının sorumluluğunun farkına varır.
6. Kariyer sürecinde kendi kontrolünde olan faktörleri ayırt eder.
7. Kariyer sürecinde kendi kontrolü dışındaki durumlara karşı bilişsel esneklik becerileri geliştirmesi gerektiğini fark eder.
8. Amaca yönelik karar farkındalığını kazanır.

Süre: 40 Dakika

Araç-Gereçler: **Ek 1.** Yoldaki Aksaklıklar Örnek Durum Formu
Ek 2. Seçenekleri Listeliyorum Formu
Ek 3. Kariyer Kontrol Ekranı Formu
Ek 4. Etkinlikten Yansıyanlar Formu
Ek 5. Program Değerlendirme Formu

Uygulayıcı İçin Ön Hazırlık

✓ Uygulayıcı, uygun ortam ve araç-gereçleri hazırlar. Yönergeye hâkim olmak için etkinliği önceden okur.

Süreç (Uygulama Basamakları)

1. Uygulayıcı, *"Sevgili öğrenciler, bir önceki etkinliğimizde sizlerle karar verme süreci hakkında konuştuk. Bu etkinliğimizde ise kararlarımızın ne gibi sorumlulukları olabileceğini değerlendireceğiz. Ayrıca, kariyer sürecimizde kontrol edebileceğimiz faktörleri ele alacağız."* diyerek etkinliği başlatır.

2. Uygulayıcı, gerçekleştirilecek grup çalışması için öğrencileri üçerli gruplara ayırır. Ardından, *"Sevgili öğrenciler, şimdi sizlerle bir örnek olay paylaşacağım. Sizler de grup arkadaşlarınızla bu olayı değerlendirecek ve olaydaki kişilerin çözüme ulaşabilmeleri için onların adım atmalarına yardımcı olacaksınız. Bu nedenle beni dikkatli bir şekilde dinlemenizi istiyorum."* açıklamasını yaparak **Ek 1.** Yoldaki Aksaklıklar Örnek Durum Formu'nda yer alan hikâyeyi okur ve öğrencilere hikâyeyi, öğrenci uygulama kitapçığının ilgili sayfasında yer alan **Ek 1.** Yoldaki Aksaklıklar Örnek Durum Formu üzerinden takip edebileceklerini söyler.

3. Örnek durumun paylaşılmasının ardından uygulayıcı, *"Evet sevgili öğrenciler, şimdi sizlerden olaydaki kişilere çözüm üretme noktasında yardımcı olmanızı isteyeceğim. Ancak, bunu yapılandırılmış bir formu takip ederek gerçekleştirmeniz gerekiyor. Bu form üzerinde çözüm için öncelikle farklı seçenekler oluşturacak ve bu seçenekleri değerlendireceksiniz. Ardından, grubu amacına yaklaştıracak en iyi seçeneği belirleyecek ve grubun sorumluluklarını listeleyeceksiniz."* açıklamasını yaparak öğrencilerden, öğrenci uygulama kitapçığının ilgili sayfasında yer alan **Ek 2.** Seçenekleri Listeliyorum Formu'nu açmalarını ister.

4. Uygulayıcı, öğrencilere çalışmalarını tamamlamaları için 15 dakika zaman verir ve grubun arasında dolaşarak seçenek üretebilmeleri için öğrencileri teşvik eder.

Uygulayıcıya Not: Öğrencilerin form üzerinde seçenek üretmekte zorlanmaları durumunda uygulayıcı tarafından seçeneklere ilişkin örnekler verilebilir. Öğrencilerin örnek durum kapsamında oluşturacakları seçenekler şunlar olabilir:

✓ Sorumluluğu eşit bir şekilde yeniden paylaşarak projeyi tamamlamak,
✓ Gruptan ayrılan arkadaşlarının sorumluluğunu bir kişinin üstlenmesi,
✓ Hiçbir grup üyesinin sorumluluk almaması ve projeyi yarıda bırakmak.

5. Uygulayıcı, çalışmaların tamamlanmasının ardından *"Sevgili öğrenciler, şimdi örnek olayda yer alan kişilere sunmayı planladığınız yardım sürecini paylaşmanızı istiyorum."* der ve grupların yaptıkları paylaşımlara geri bildirimler verir.

6. Grupların paylaşımlarının tamamlanmasının ardından, uygulayıcı, *"Sevgili öğrenciler, geleceğimizi planlarken, kontrolümüz dışında gelişen olumsuzluklarla karşılaşabiliriz. Bu olumsuzluklar karşısında tıpkı biraz önce sizlerin gerçekleştirdiği gibi yeni duruma uyum sağlayarak çözüm arayışına girmemiz ve bizi amacımıza ulaştıracak en doğru kararı vermemiz gerekebilir. Bu karar sonucunda da yerine getirmemiz gereken birtakım sorumlulukların olduğunu da unutmamalıyız. Bizleri amaçlarımıza yaklaştırabilecek bir diğer yol ise geleceğimize yön verirken kontrol edebileceğimiz faktörlerin farkında olmamızdır. Bu faktörlerin farkında olmak olumsuzluklarla karşılaşma olasılığımızı azaltacaktır."* açıklamasını yapar.

7. Uygulayıcı, *"Evet, şimdi sizlerle geleceğimizi şekillendirirken kontrol edebileceğimiz faktörleri ayırt edeceğimiz bir çalışma gerçekleştireceğiz. Bu amacımız doğrultusunda bir form üzerinden ilerleyeceğiz. Bu formda, gelecek yolunda kendi kontrolünüzde olduğunu düşündüğünüz faktörleri televizyon kumandası tuşları üzerinde işaretlemenizi istiyorum."* diyerek öğrencilerden, öğrenci uygulama kitapçığının ilgili sayfasında yer alan **Ek 3.** Kariyer Kontrol Ekranı Formu'nu açmalarını ister.

8. Uygulayıcı, çalışmalarını tamamlamaları için öğrencilere 10 dakika zaman verir ve grubun arasında dolaşarak öğrencilerden gelebilecek soruları yanıtlar.

9. Çalışmaların tamamlanmasının ardından uygulayıcı *"Sevgili öğrenciler, geleceğinizi planlarken kendi kontrolünüzde olduğunu düşündüğünüz faktörleri işaretlediniz. Şimdi, bu faktörleri paylaşmanızı istiyorum."* der. Ardından gönüllü öğrencilerden başlayarak yanıtları alır ve geri bildirimler verir.

10. Paylaşımların tamamlanmasının ardından uygulayıcı, *"Evet, şimdi işaretlemediğiniz maddelere göz atmanızı istiyorum."* der ve öğrencilere maddeleri incelemeleri için kısa bir süre verir.

11. Öğrenciler incelemelerini tamamlamasının ardından uygulayıcı, *"Yaşadığımız çevrenin imkânları, anne ve babamızın beklentileri, meslek alanlarına göre yapılan cinsiyet ayrımı ve kariyer sürecinde sunulan maddi desteklerin tümü kontrol edemeyeceğimiz faktörlerdir. Bu durumlar kontrolümüz dışında gerçekleşse de asıl önemli olan tıpkı hikâyedeki kişilere yardım ettiğiniz gibi, bu durumlar karşısında alternatifler üreterek yolunuza devam edebilmenizdir."* açıklamasını yapar.

Uygulayıcıya Not: Öğrencilerin gelecek yolculuklarında kontrol edemeyeceği faktörler olsa da başka seçeneklerin olabileceğini vurgulamak amacıyla uygulayıcı, *"Amacınız fen lisesine gitmek ancak yaşadığınız yerde fen lisesi bulunmuyor. Yaşadığınız yerde fen lisesinin olmaması sizin kontrolünüzde değildir ama amacınıza ulaşmak için fen lisesi bulunan yerleri araştırarak en uygun tercihte bulunmak sizin kontrolünüzdedir."* açıklamasını yapabilir.

12. Uygulayıcı, *"Sevgili öğrenciler, bu oturumumuzda karar verme sorumluluğu ve kariyer sürecinde kendi kontrolümüzde olan faktörler üzerinde durduk. Ayrıca, kariyerimize yön verirken karşılaştığımız olumsuzluklar karşısında yeni duruma uyum sağlayarak amaçlarımıza uygun kararlar vermenin önemini vurguladık."* diyerek etkinliği özetler.

Değerlendirme

1. Uygulayıcı etkinlik değerlendirmesine yönelik olarak öğrencilere, *"Kariyer yolculuğunuzda geleceğe yönelik ne gibi sorumluluklarınız olduğunu düşünüyorsunuz?"* sorusunu yöneltir. Ardından, öğrencilerden öğrenci uygulama kitapçığında **Ek 4.** Etkinlikten Yansıyanlar Formu'nun yer aldığı sayfayı açmalarını ve yanıtlarını bu sayfada yer alan forma yazmalarını ister. Uygulayıcı, çalışmanın tamamlanmasının ardından gönüllü öğrencilerden yanıtlarını alır ve geri bildirimler verir.

2. Uygulayıcı, programın sonunda genel bir özetleme yapmak amacıyla *"Sevgili öğrenciler, 4 oturumdan oluşan kariyer hazırlığı programımızın son etkinliğini gerçekleştirdik. Bu süreçte gelecek yolculuğunuzda kendi ilgi ve yetenekleriniz, meslek alanları, meslek grupları, karar verme süreçleri, geçmiş, şimdi ve gelecek kavramları üzerinde durduk. Amaçlarınıza doğru ilerlerken sorumluluklarınız olduğunu ve gelecek yolculuğunda sizlerin kontrolünde olan faktörleri ele aldık. Ayrıca, yolculuğunuza devam ederken karşılaşabileceğiniz problemler karşısında ilerlemeye devam edebilmeniz için neler yapabileceklerinizi konuştuk. Süreçte kariyer ve yaşam kavramlarının birbirinden ayrı düşünülemeyeceğini vurgulamıştık. Programımız burada sona erdi ancak lisede geleceğinizi planlama noktasında becerilerinizi geliştirme fırsatı bulacağınız, burada edindiğiniz bilgilerin ötesinde çalışmalar gerçekleştireceğiniz bir programa daha katılacaksınız. İleride katılacağınız bu program sayesinde de becerilerinizi geliştirerek geleceğinize daha emin adımlarla yürüyeceğinizi düşünüyorum."* açıklamasını yapar.

3. Uygulayıcı programın değerlendirilmesine yönelik olarak öğrencilere, *"Sevgili öğrenciler, şimdi bu program kapsamında edindiğiniz becerileri yazmanızı ve edindiğiniz becerileri göz önünde bulundurarak, gelişiminizi 0-10 arasında puanlamanızı istiyorum."* der. Ardından, öğrencilerden öğrenci uygulama kitapçığında **Ek 5.** Program Değerlendirme Formu'nun yer aldığı sayfayı açmalarını ve yanıtlarını bu sayfada yer alan forma yazmalarını ister. Uygulayıcı, çalışmanın tamamlanmasının ardından gönüllü öğrencilerden yanıtlarını alır ve geri bildirim vererek programı sonlandırır.

Ek 1. Yoldaki Aksaklıklar Örnek Durum Formu

Merve, Ege, Elif ve Ahmet okullarında gerçekleştirilecek olan Bilim Sergisinde sunmak üzere bir proje üzerinde çalışmaktadırlar. Proje kapsamında grup üyeleri olarak iş bölümü yapmışlar ve gruptaki herkesin yerine getirmesi gereken sorumlulukları sürecin başında belirlemişlerdir. Çalışma süreci devam ederken Ahmet, okulunun değişmesi nedeniyle proje grubundan ayrılmak zorunda kalmıştır. Ahmet'in gruptan ayrılmasıyla birlikte Merve, Ege ve Elif projeye başlarken yaptıkları planlamanın aksayacağı düşüncesiyle kaygılanmışlar ve yolunda gitmeyen bu durum karşısında öğretmenleriyle konuşmaya karar vermişlerdir. Öğretmenleri grubun öngöremediği bu durum karşısında onlarla kısa bir toplantı yaparak gerçekleştirilen çalışmalarda planların bazen aksayabileceğini ifade etmiştir. Ayrıca, süreçte bazı şeylerin yolunda gidemeyebileceğini belirtmiştir. Yeni duruma göre hareket etmelerinin kendi gelişimlerine katkı sağlayacağını vurgulamıştır. Ardından Merve, Ege ve Elif'ten bu aksaklık durumunu kendi içlerinde değerlendirerek çözüm için harekete geçmelerini istemiştir.

Ek 2. Seçenekleri Listeliyorum Formu

Grubun içerisinde bulunduğu durumda yolunda gitmeyen şey nedir?

.....

Bu durumda grubun kontrolünde olan noktalar nelerdir?

.....
.....
.....
.....

Bu durumda grubun kontrolünde olmayan noktalar nelerdir?

.....
.....
.....
.....

Grup bu durum karşısında nasıl hareket edebilir?

1. SEÇENEK

2. SEÇENEK

3. SEÇENEK

Bu seçenekler arasından hangisi grubu amacına daha çok yaklaştırır?

.....
.....
.....
.....

Grup üyeleri bu seçeneği uygulamak için ne gibi sorumluluklar almalıdır?

.....
.....
.....
.....

Ek 3. Kariyer Kontrol Ekranı

1. Beklentilerime yönelik hedef belirlemek
2. Anne, babamın ve sosyal çevremin beklentileri
3. Belirli bir plan doğrultusunda çalışmak
4. Yeteneklerimi ve ilgilerimi keşfetmek
5. Çalışma ortamını düzenlemek
6. Amaçlarıma ulaşmak için etkili kararlar almak
7. Yaşadığım çevrenin imkânları
8. Kariyer sürecinde sunulan maddi destekler
9. Olası kariyer seçeneklerini araştırmak
10. Meslek alanlarına göre cinsiyet ayrımı
11. Kariyer sürecimi planlarken yardım almak
12. Kararlarımın sorumluluğunu üstlenmek

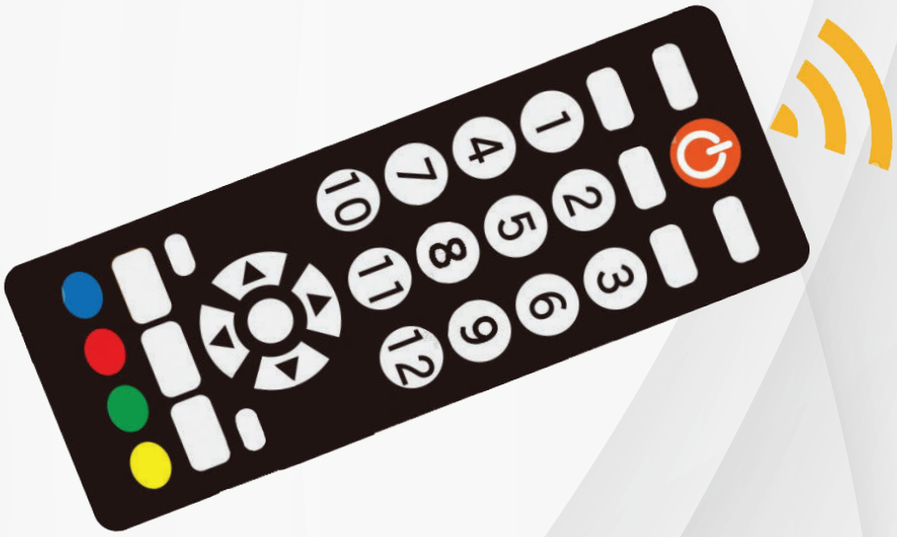

Ek 4. Etkinlikten Yansıyanlar Formu

Ek 5. Program Değerlendirme Formu

Program kapsamında hangi becerileri edindiniz?

Program kapsamında edindiğiniz becerileri göz önünde bulundurarak, gelişiminizi 0-10 arasında puanlayınız.

KAYNAKÇA

Achter, J. A., & Lubinski, D. (2005). Blending Promise with Passion: Best Practices for Counseling Intellectually Talented Youth. In S. D. Brown & R. W. Lent (Eds.), Career development and counseling: Putting theory and research to work (pp. 600–624). John Wiley & Sons, Inc..

Achter, J. A., Lubinski, D., Benbow, C. P. & Eftekhari-Sanjani, H. (1999). Assessing vocational preferences among gifted adolescents adds incremental validity to abilities: A discriminant analysis of educational outcomes over a 10-year interval. Journal of Educational Psychology, 91, 777-786.

Adler, A., (2004). Yaşamın anlam ve amacı. Say Yayınları, Ankara

Avşaroğlu, S., Deniz, M. E., & Kahraman, A. (2005). Teknik öğretmenlerde yaşam doyumu iş doyumu ve mesleki tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (14), 115-129.

Fromm, E. (1995). Erdem ve mutluluk. Ayda Yörükan (çev), Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara,

Gordon, T. (2000). Çocukta dış disiplin mi? iç disiplin mi?. Sistem Yayıncılık

Greene, M. J. (2003). Gifted adrift? Career counseling of the gifted and talented. Roeper Review, 25(2), 66-72.

Grothaus, T. I. M., McAuliffe, G., & Craigen, L. (2012). Infusing cultural competence and advocacy into strength-based counseling. The Journal of Humanistic Counseling, 51(1), 51-65.

Güleç, S., Karaburçak, S., Tatar, V., & Akalan, C. (2020). Özel yetenekli lise öğrencilerinin pozitif kariyer planlama tutumlarının incelenmesi ve normal gelişim gösteren popülasyon ile karşılaştırılması. The Journal Of Social Science, 4(7), 318-327.

Gysbers, N. C. (1995). Evaluating school guidance programs. ERIC Digest. EDO-CG-95-7. https://www.counseling.org/resources/library/ERIC%20Digests/95-07.pdf

Kırdök, O. (2015). Dokuzuncu Sınıf Öğrencileri İçin Kariyer Kararı Verme Programı. Ragıp Özyürek(Editör). Ankara: Nobel Yayınları

Kırdök, O., & Harman, E. (2018). High School Students' Career Decision-Making Difficulties According to Locus of Control. Universal Journal of Educational Research, 6(2), 242-248.

Kıroğlu, K. (2010). Eğitimle ilgili temel kavramlar. K. Kıroğlu ve C. Ekşi (Ed.), Eğitim bilimine giriş (2. Baskı) içinde (s. 2-16). Ankara: Pegem Akademi

Korkmaz, O., Kırdök, O., Alkal, A., & Akça, M. Ş. , (2020). Kariyer Adanmışlık Ölçeği: Proaktif Kariyer Davranışlarının Ölçümünün Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. International Social Sciences Studies Journal, vol.6, no.72, 4668-4677.

Krumboltz, J. D. (2009). The happenstance learning theory. Journal of Career Assessment, 17(2), 135-154.

Küçükay, A. (2018). Karar Vermenin Psikolojisi. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, (35), 607-640.

Mitchell, K. E., Al Levin, S., & Krumboltz, J. D. (1999). Planned happenstance: Constructing unexpected career opportunities. Journal of counseling & Development, 77(2), 115-124.

Nazlı, S. (2016) Kapsamlı gelişimsel rehberlik programı. 6. Baskı. Anı Yay.

Ogurlu, Ü., Sevgi Yalın, H., & Yavuz Birben, F. (2015). Üstün yetenekli çocukların mükemmeliyetçilik özelliklerinin aile tutumu ile ilişkisi. Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 10, 7.

Oksal, A., & Sadioğlu, Ö. (2009). Bursa ili merkez ilçelerindeki okullarda öğrenim gören lise son sınıf öğrencilerinin gelecek zaman perspektifleri üzerine bir çalışma. e-Journal of New World Sciences Academy, 4(1), 1C0011.

Ozcan, D. (2017). Career decision-making of the gifted and talented. South African journal of education, 37(4), 1-8.

Robinson, A., Shore, B. M., & Enersen, D. L. (2021). Best practices in gifted education: An evidence-based guide. Routledge.

Savickas, M. L. (1997). Career adaptability: An integrative construct for life-span, life-space theory. The career development quarterly, 45(3), 247-259.

Stewart, J. B. (1999). Career counselling for the academically gifted student.

Canadian Journal of Counselling and Psychotherapy, 33(1).

Sürücü, M., kontaş, H., & bacanlı, F. (2015). Üstün yetenekli ilköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimleri. Turkish Studies (Elektronik), 10(15), 801-820.

Şahin, M., Sarı, S. V., Duman, S., Kerimoğlu, U., & Kocaman, T. (2015). Mesleki kararsızlığın yordanmasında kontrol odağı ve mantık dışı inançların rolü. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 5(43), 11-20.

Wellman, F. E. & Moore, E.J. (1975). Pupil personnel services: A handbook for program development and evaluation. U.S. Department of Health, Education, and Welfare, Office of Education. https://books.google.com.tr/

Yeşilyaprak, B. (2013). Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığında paradigma değişimi ve türkiye açısından sonuçlar: Geçmişten geleceğe yönelik bir değerlendirme. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12(1), 97-118

NOTLAR:

NOTLAR: